

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА Міжнародні економічні відносини
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 29 «Міжнародні відносини»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Сучасні тенденції міжнародних торговельних відносин»

здобувача Чишкали Олександра Олександровича _____
(підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доц. Вінська О.Й. _____
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ) (підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з
атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., проф. Федірко О.А. _____
(підпис)

Київ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра європейської економіки і бізнесу**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 29 Міжнародні відносини
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 292 Міжнародні економічні відносини

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

_____ Ткаленко С.І.

«___» _____ 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Федірко О.А.

«___» _____ 2025 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти *Чишкали Олександра Олександровича*

денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Сучасні тенденції міжнародних торговельних відносин»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «__» _____ 20__ р. № _____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах

План кваліфікаційної бакалаврської роботи	
Розділ 1	Теоретичні основи дослідження міжнародної торгівлі
Розділ 2	<i>(термін подання – до 10 березня)</i> Аналіз розвитку міжнародної торгівлі
Розділ 3	<i>(термін подання – до 30 березня)</i> Перспективи розвитку міжнародних торговельних відносин
<i>(термін подання – до 25 квітня)</i>	

Об'єкт дослідження:	Процес розвитку міжнародних торговельних відносин.
Предмет дослідження:	Сутність, динаміка та специфіка розвитку міжнародних торговельних відносин з урахуванням технологічних змін.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Визначення особливостей міжнародних торговельних відносин та перспектив розвитку провідних торговельних блоків.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	З'ясувати сутність, класифікувати показники та теорії міжнародних торговельних відносин; визначити роль СОТ у регулюванні міжнародної торгівлі.
У розділі 2	Проаналізувати динаміку розвитку міжнародної торгівлі; проаналізувати ключові тенденції міжнародної торгівлі; оцінити вплив новітніх технологій на міжнародну торгівлю.
У розділі 3	Визначити основні виклики розвитку міжнародних торговельних відносин; охарактеризувати перспективи розвитку провідних торговельних блоків.

**Завдання підготував
науковий керівник**

_____
(підпис)

О.Й. Вінська
_____
(ініціали, прізвище)
«19» лютого 2025 р.

Завдання одержав студент

_____
(підпис)

О.О. Чишкала
_____
(ініціали, прізвище)
«19» лютого 2025 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 60 сторінок, 11 таблиць, 10 рисунків, список використаних джерел з 67 найменувань, додатки.

Сучасні тенденції міжнародних торговельних відносин

Об'єкт дослідження – процес розвитку міжнародних торговельних відносин.

Предметом дослідження є сутність, динаміка та специфіка розвитку міжнародних торговельних відносин з урахуванням технологічних змін.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – визначення особливостей міжнародних торговельних відносин та перспектив розвитку провідних торговельних блоків.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- з'ясувати сутність, класифікувати показники та теорії міжнародних торговельних відносин;
- визначити роль СОТ у регулюванні міжнародної торгівлі;
- проаналізувати динаміку розвитку міжнародної торгівлі;
- проаналізувати ключові тенденції міжнародної торгівлі;
- оцінити вплив новітніх технологій на міжнародну торгівлю;
- визначити основні виклики розвитку міжнародних торговельних відносин;
- охарактеризувати перспективи розвитку провідних торговельних блоків.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати дослідження можуть бути використані для формування державних стратегій у сфері зовнішньоекономічної політики, розробки програм підтримки експорту та модернізації торговельної інфраструктури. Вони також слугують аналітичною основою для супроводу переговорних процесів у рамках СОТ та регіональних угод, використовуються в освітньому процесі закладів вищої економічної освіти та для експертної оцінки тенденцій національної й глобальної торгівлі.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи – 2025

Рік захисту роботи – 2025

Ключові слова: міжнародні торговельні відносини, міжнародна торгівля, зовнішньоекономічна діяльність, глобальна економіка, торговельна політика, експорт, імпорт, торговельний баланс, лібералізація торгівлі, торговельні бар'єри, регіональна інтеграція, торговельні блоки, протекціонізм, СОТ (Світова організація торгівлі).

В і д г у к
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

Чишкали Олександра Олександровича

на тему: «Сучасні тенденції міжнародних торговельних відносин»

- 1. Актуальність теми:** Міжнародна торгівля є головною рушійною силою економічного розвитку більшості країн світу. З урахуванням посилення глобальної конкуренції, технологічних змін, ускладнення регуляторних механізмів та прагнення до сталого розвитку, поглиблений аналіз торговельних процесів стає надзвичайно важливим для ефективного реагування на ключові виклики та оцінки майбутніх перспектив світової торгівлі. Вищезазначене свідчить про особливу актуальність обраної теми.
- 2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи:** з'ясовано сутність, класифіковано показники та теорії міжнародних торговельних відносин; визначено роль СОТ у регулюванні міжнародної торгівлі; проаналізовано динаміку та ключові тенденції розвитку міжнародної торгівлі; оцінено вплив новітніх технологій на міжнародну торгівлю; охарактеризовано перспективи розвитку провідних торговельних блоків.
- 3. Наявність самостійних розробок автора:** визначено основні виклики розвитку міжнародних торговельних відносин.
- 4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:** можуть бути використані для формування державних стратегій у сфері зовнішньоекономічної політики, розробки програм підтримки експорту та модернізації торговельної інфраструктури.
- 5. Наявність недоліків:** суттєвих недоліків не виявлено.
- 6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:** робота є самостійним науковим дослідженням і рекомендується до захисту з високою позитивною оцінкою. Оцінка наукового керівника - 50 балів.

Науковий керівник:

доцентка кафедри
європейської економіки і бізнесу,
доц., к.е.н.

Вінська О.Й.

“ 27 ” травня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ	5
1.1. Сутність, показники та теорії міжнародних торговельних відносин	5
1.2. Роль СОТ у регулюванні міжнародної торгівлі	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ	22
2.1. Динаміка розвитку міжнародної торгівлі	22
2.2. Аналіз ключових тенденцій міжнародної торгівлі	26
2.3. Оцінка впливу новітніх технологій на міжнародну торгівлю	36
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН	42
3.1. Основні виклики розвитку міжнародних торговельних відносин	42
3.2. Перспективи розвитку провідних торговельних блоків	48
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації міжнародна торгівля є одним із факторів, що визначають розвиток світової економіки. Метою його діяльності є сприяння ефективному розподілу ресурсів, стимулювання економічного зростання в країнах, посилення інтеграційних процесів на світовому ринку та стимулювання впровадження інновацій. Водночас, розвиток міжнародної торгівлі супроводжується численними викликами, зокрема: політичною нестабільністю, економічними кризами, технологічними змінами та посиленням регуляторних вимог. Тому важливість досліджень сучасних тенденцій у міжнародній торгівлі постійно зростає.

Актуальність теми. Міжнародна торгівля є головною рушійною силою економічного розвитку більшості країн. В умовах зростання глобальної конкуренції, технологічних змін, розвитку регуляторних механізмів та прагнення до сталого розвитку існує потреба в поглибленому аналізі торговельних процесів, визначенні ключових викликів та оцінці майбутніх перспектив світової торгівлі. Особливу увагу було приділено необхідності адаптації національних економік до нових реалій світового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку міжнародної торгівлі займалися вітчизняні та зарубіжні дослідники. Серед українських науковців виділяються праці А. С. Філіпенка, Д. Й. Лук'яненка, Я. Г. Козака, М. Б. Ковальчука, В. С. виділяються особливо. Бодкін, присвячений теоретичним та практичним аспектам міжнародної економіки. Серед зарубіжних науковців питання глобалізації бізнес-процесів та трансформації світової економіки активно досліджували Б. Кругман, М. Обстфельд, Дж. Стігліц та Дж. Бхагваті. Окрім наукових праць, важливими джерелами аналітичної інформації є звіти Світової організації торгівлі, Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку та Конференції Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є визначення особливостей міжнародних торговельних відносин та перспектив розвитку провідних торговельних блоків.

Для досягнення цієї мети були визначені такі завдання:

- з'ясувати сутність, класифікувати показники та теорії міжнародних торговельних відносин;
- визначити роль СОТ у регулюванні міжнародної торгівлі;
- проаналізувати динаміку розвитку міжнародної торгівлі;
- проаналізувати ключові тенденції міжнародної торгівлі;
- оцінити вплив новітніх технологій на міжнародну торгівлю;
- визначити основні виклики розвитку міжнародних торговельних відносин;
- охарактеризувати перспективи розвитку провідних торговельних блоків.

Об'єкт дослідження – процес розвитку міжнародних торговельних відносин.

Предметом дослідження є сутність, динаміка та специфіка розвитку міжнародних торговельних відносин з урахуванням технологічних змін.

Методи дослідження. У дослідженні використано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення), економіко-статистичні методи (графічне представлення, порівняння, збір даних), а також методи порівняльного аналізу міжнародних торговельних систем.

Інформаційна база дослідження. У дослідженні було використано роботи місцевих та міжнародних науковців, аналітичні матеріали міжнародних економічних організацій, статистичні дані Світового банку, Світової організації торгівлі та Організації економічного співробітництва та розвитку, а також чинні нормативні акти та офіційні звіти.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

1.1 Сутність, показники та теорії міжнародних торговельних відносин

Міжнародні торговельні відносини є невід'ємною складовою сучасної світової економіки та являють собою систему економічних зв'язків між країнами, що здійснюються на основі купівлі-продажу товарів і послуг, руху капіталу, технологій та робочої сили. Вони сприяють економічному розвитку держав, забезпечують оптимальний розподіл ресурсів та підвищення добробуту населення. В умовах глобалізації міжнародна торгівля стає основним чинником економічного зростання, дозволяючи країнам використовувати власні конкурентні переваги та отримувати доступ до нових ринків.

Історично міжнародна торгівля формувалася ще в період античності, коли перші торговельні шляхи, такі як Великий шовковий шлях, сприяли обміну товарами між різними цивілізаціями. З розвитком економіки, технологій та транспортної інфраструктури обсяги міжнародної торгівлі значно зросли, що привело до формування сучасної глобальної торговельної системи. На сьогоднішній день вона базується на принципах відкритого ринку, міжнародного поділу праці та спеціалізації виробництва.

Основними суб'єктами міжнародних торговельних відносин є держави, транснаціональні корпорації, міжнародні організації та підприємства, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Держави, як основні учасники світового ринку, впливають на міжнародну торгівлю шляхом регулювання митної політики, укладання торговельних угод та участі в діяльності міжнародних організацій, таких як Світова організація торгівлі (СОТ). Транснаціональні корпорації відіграють основну роль у

глобальній торгівлі, оскільки вони контролюють значні обсяги виробництва, інвестують у різні країни та формують міжнародні виробничо-збутові мережі.

Сутність міжнародних торговельних відносин визначається їх роллю в глобальній економіці та впливом на економічний розвиток окремих країн. Вони формуються на основі попиту та пропозиції на світовому ринку, змінюються під впливом технологічного прогресу, глобалізації та політичних факторів. Держави регулюють ці відносини через митну політику, торговельні угоди та участь у міжнародних організаціях.

У таблиці 1.1 наведені різні підходи до визначення поняття міжнародних торговельних відносин. Кожен автор акцентує увагу на різних аспектах цих відносин, що включають економічні зв'язки між країнами, міжнародний поділ праці, рух товарів, послуг та капіталу, а також взаємодію між суб'єктами господарювання та зовнішньоекономічну політику держав. Ці визначення демонструють багатогранність і складність міжнародних торговельних відносин як системи економічних зв'язків на світовій арені.

Таблиця 1.1 – Сутність міжнародних торговельних відносин

Автор	Визначення	Ключові аспекти
Філіпенко А.С.	Міжнародні торговельні відносини – це система економічних зв'язків між країнами, що включає обмін товарами, послугами та капіталом на основі міжнародного поділу праці.	Економічні зв'язки, обмін товарами та послугами, міжнародний поділ праці.
Будкін В.О.	Сукупність економічних зв'язків між державами, що виникають у процесі купівлі-продажу товарів, надання послуг і руху факторів виробництва.	Купівля-продаж, рух факторів виробництва, міжнародний характер.
Лук'яненко Д.Г.	Це форма економічної взаємодії між суб'єктами господарювання різних країн, яка реалізується через торгівлю товарами, послугами та фінансовими активами.	Економічна взаємодія, суб'єкти господарювання, фінансові активи.
Ковальчук М.Б.	Міжнародні торговельні відносини – це механізм реалізації зовнішньоекономічної політики держав, що включає експортно-імпортні операції та регулювання ринкових відносин.	Зовнішньоекономічна політика, експорт-імпорт, ринкове регулювання.

Джерело: розроблено автором на основі [1–4]

Таблиця 1.1 надає аналіз різних підходів до визначення поняття та виявляє спільні й відмінні риси в поглядах різних авторів.

Міжнародна торгівля забезпечує країнам низку економічних переваг. По-перше, вона сприяє підвищенню ефективності виробництва завдяки спеціалізації та міжнародному поділу праці. Кожна країна може зосереджуватися на виробництві тих товарів і послуг, у яких вона має конкурентні переваги, що знижує витрати та підвищує якість продукції. По-друге, міжнародні торговельні відносини сприяють розширенню асортименту товарів і послуг, забезпечуючи споживачам доступ до продукції, яка не виробляється на національному рівні. По-третє, торгівля сприяє зростанню інновацій та передачі технологій між країнами, що дозволяє менш розвиненим економікам пришвидшувати свій розвиток [5].

Однак міжнародна торгівля також має свої виклики та ризики. Відкритість ринків може призводити до нерівномірного розподілу вигод між країнами, посилення залежності від імпорту та втрати національних виробництв, які не витримують конкуренції з іноземними компаніями. Крім того, зовнішньоекономічна діяльність значною мірою залежить від політичної ситуації, міжнародних конфліктів та економічних криз. Світова економічна криза 2008 року та пандемія COVID-19 показали вразливість міжнародної торговельної системи до глобальних потрясінь, що призводить до перебоїв у постачанні, зменшення обсягів експорту та імпорту, а також зміни торговельних стратегій держав.

Основну роль у регулюванні міжнародної торгівлі відіграють міжнародні організації, зокрема СОТ, яка встановлює загальні правила торгівлі та сприяє вирішенню торговельних суперечок між країнами. Крім того, значний вплив мають регіональні торговельні об'єднання, такі як Європейський Союз (ЄС), Північноамериканська угода про вільну торгівлю (USMCA) та Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АРЕС), які сприяють створенню зон вільної торгівлі та поглибленню економічної співпраці між країнами-учасницями [6].

Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі включають зростання ролі цифрової економіки, впровадження новітніх технологій у логістиці та виробництві, а також посилення екологічних стандартів у торговельній діяльності. Все більше компаній переходять на електронну комерцію, що змінює традиційні механізми торгівлі та дозволяє малим і середнім підприємствам виходити на міжнародні ринки. Також значну роль відіграє автоматизація процесів та використання штучного інтелекту для оптимізації торговельних операцій.

Таким чином, міжнародні торговельні відносини є складною, динамічною системою, що розвивається під впливом економічних, політичних та технологічних чинників. Вони відіграють особливу роль у формуванні глобальної економічної структури, забезпечуючи взаємозв'язок між країнами та сприяючи їхньому економічному зростанню.

Оцінка міжнародної торгівлі є головним етапом для аналізу стану економічних відносин між країнами та визначення ефективності їхньої інтеграції у світову економіку. Для цього використовуються різноманітні показники, які дозволяють оцінити масштаби, структуру, динаміку та ефективність торговельних операцій на глобальному рівні. Особливу увагу варто приділити аналізу показників за різними регіонами та країнами, оскільки міжнародна торгівля не є однорідною на глобальному рівні. Для оцінки стану торговельних відносин між різними регіонами застосовуються спеціальні методи порівняння, які дозволяють виявити специфічні проблеми та можливості для розвитку торгівлі в межах окремих географічних територій. Це також допомагає виявити, як зміни в одних країнах можуть впливати на торгівлю в інших, зокрема через торговельні блоки та угоди. Основними показниками міжнародної торгівлі є обсяги експорту та імпорту, торговельний баланс, співвідношення експорту та імпорту, а також рівень відкритості економіки.

У таблиці 1.2 представлені основні показники міжнародної торгівлі, які дозволяють оцінити стан та ефективність зовнішньоекономічної діяльності країни. Показники, такі як експорт, імпорт, сальдо торговельного балансу та коефіцієнт

відкритості економіки, є основними інструментами для аналізу міжнародної торгівлі та її впливу на економіку країни. Вони дозволяють зрозуміти не лише обсяг торгівлі, але й конкурентоспроможність та ступінь диверсифікації експортно-імпортних операцій.

Таблиця 1.2 – Основні показники міжнародної торгівлі

Показник	Опис
Експорт (X)	Вартість товарів і послуг, проданих за межі країни.
Імпорт (M)	Вартість товарів і послуг, придбаних з-за кордону.
Сальдо торговельного балансу	Різниця між експортом та імпортом (X – M). Позитивне сальдо означає, що країна експортує більше, ніж імпортує.
Коефіцієнт відкритості економіки	Визначається як відношення суми експорту та імпорту до ВВП країни.
Частка країни у світовій торгівлі	Відображає конкурентоспроможність країни на міжнародному ринку.
Індекс торговельної диверсифікації	Показує ступінь різноманітності експорту та імпорту товарів.

Джерело: складено автором на основі [7]

Обсяг експорту і імпорту товарів і послуг є базовими показниками для аналізу міжнародної торгівлі. Вони визначають кількість товарів і послуг, які країна продає на світовий ринок (експорт) і купує з інших країн (імпорт). Зміни в цих показниках можуть свідчити про зростання чи скорочення зовнішньої торгівлі країни, а також про рівень її економічної інтеграції з іншими країнами. Значною характеристикою є також структура експорту та імпорту, яка дозволяє зрозуміти, які саме товари та послуги домінують у зовнішній торгівлі і якою є залежність країни від іноземних поставок.

Експорт (X) – це вартість товарів і послуг, які країна продає за кордон.
Формула (1.1):

$$X = \sum_{i=1}^n P_i \cdot Q_i, \quad (1.1)$$

де, X – загальна вартість експорту;

P_i – ціна експортованого товару;

Q_i – кількість експортованого товару;

n – кількість експортованих товарів.

Імпорт (М) – це вартість товарів і послуг, які країна купує за кордоном.

Формула (1.2):

$$M = \sum_{j=1}^m P_j \cdot Q_j, \quad (1.2)$$

де, М – загальна вартість імпорту;

P_j – ціна імпортованого товару;

Q_j – кількість імпортованого товару;

m – кількість імпортованих товарів.

Торговельний баланс (ТВ) – різниця між експортом та імпортом.

Формула (1.3):

$$TB = X - M, \quad (1.3)$$

де, Якщо $TB > 0$, країна має позитивне сальдо (торговельний профіцит).

Якщо $TB < 0$, країна має негативне сальдо (торговельний дефіцит).

Торговельний баланс, який є різницею між експортом і імпортом, є індикатором економічного стану країни. Позитивний торговельний баланс свідчить про те, що країна експортує більше, ніж імпортує, що може бути показником економічної стабільності та конкурентоспроможності. Негативний торговельний баланс, навпаки, вказує на те, що країна більше залежить від імпорту, що може призвести до дефіциту національних валютних резервів або збільшення зовнішнього боргу.

Іншим показником є рівень відкритості економіки, який характеризує частку зовнішньої торгівлі (експорт та імпорт) у валовому внутрішньому продукті (ВВП) країни. Цей показник дозволяє оцінити, наскільки країна інтегрована у світовий ринок та яка роль зовнішньої торгівлі в її економіці. Високий рівень відкритості економіки може бути ознакою активної участі країни в міжнародній торгівлі та використання можливостей глобалізації [8].

Формула коефіцієнта відкритості економіки (1.4):

$$K = \frac{X+M}{GPD}, \quad (1.4)$$

де, K – коефіцієнт відкритості економіки;

X – обсяг експорту;

M – обсяг імпорту;

GPD – ВВП.

Якщо $K < 1$, то економіка вважається закритою, адже відбувається менший рівень зовнішньої торгівлі відносно ВВП. Якщо $K > 1$, то економіка вважається відкритою, адже обсяги зовнішньої торгівлі перевищують ВВП.

Показники оцінки міжнародної торгівлі можуть бути як кількісними, так і якісними (рис. 1.1).

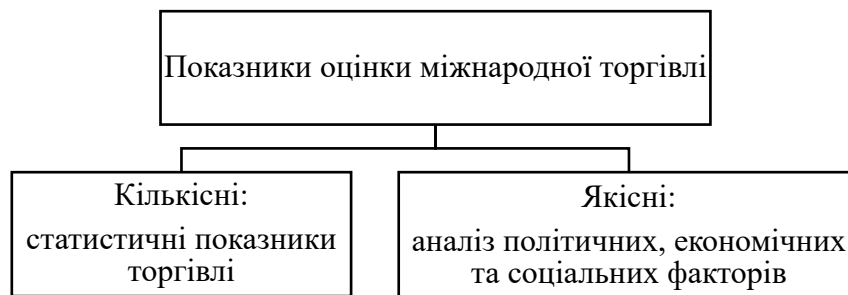

Рисунок – 1.1 Показники оцінки міжнародної торгівлі

Джерело: складено автором на основі [9]

До кількісних методів відносяться статистичні показники, що базуються на даних про обсяги експорту та імпорту, торговельний баланс, а також про структуру та динаміку торгівлі. Ці показники дозволяють отримати загальну картину стану міжнародної торгівлі в окремих країнах або на глобальному рівні. Оцінка через кількісні показники часто використовує економічні моделі для прогнозування змін у торгових потоки та для аналізу впливу різних факторів на рівень міжнародної торгівлі.

До якісних показників належать аналіз політичних, економічних та соціальних факторів, які впливають на зовнішньоекономічні відносини. Сюди відносяться аналіз торговельних угод, митних бар'єрів, міжнародних організацій, таких як СОТ, а також оцінка впливу інфраструктурних змін, технологічних інновацій або екологічних стандартів на міжнародну торгівлю. Якісні показники дозволяють краще зрозуміти не тільки масштаби торгівлі, але й контекст, в якому відбуваються ці процеси, а також фактори, що сприяють чи перешкоджають розвитку зовнішньої торгівлі.

Таким чином, для оцінки міжнародної торгівлі використовуються як основні, так і спеціалізовані показники, що дають змогу аналізувати економічну ситуацію в країнах, регіонах та на глобальному рівні, а також розробляти ефективні стратегії для покращення стану зовнішньої торгівлі [7].

Для оцінки міжнародної торгівлі використовуються також спеціалізовані індекси, зокрема: GCI – Global Competitiveness Index, Openess Index, Trade Balance Index, Terms of Trade (ТОТ). Дані показники надають всебічну оцінку економічної ситуації в країнах. Особливо, вони показують її позиції на світовому ринку, рівень інтеграції у глобальні торговельні процеси та ефективність зовнішньоекономічної діяльності наведені у тіблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Індекси оцінки міжнародної торгівлі

Назва індексу	Формула	Опис
Global Competitiveness Index	комплексна	Визначає, як довго країна здатна забезпечувати довготривале економічне зростання за допомогою технологічному розвитку, інноваціям, сучасній інфраструктурі та стабільним інституціям.
Openess Index	$\frac{X + M}{GPD}$	Визначає ступінь залученості певної країни у світову економіку.
Trade Balance Index	$\frac{X - M}{X + M}$	Демонструє чи є країна нетто-експортером або нетто-імпортером.

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
Terms of Trade (TOT)	$\frac{\text{Індексекспортнихцін}}{\text{Індексімпортнихцін}} \cdot 100$	Визначає вигідність торгівлі. Якщо TOT зростає, то країна отримує більше за свій експорт.

Джерело: складено автором на основі [10–13]

Індекси оцінки міжнародної торгівлі формують основу для стратегічного планування зовнішньоекономічної політики та виявлення нових можливостей у сфері міжнародної торгівлі.

Теорії міжнародної торгівлі формують теоретичне підґрунтя. Вони допомагають зрозуміти причини, вигоди та механізми обміну між державами та вплив зовнішньо економічних відносин на економіку країн світу. У таблиці 1.4 наведено основні теорії міжнародної торгівлі, що визначають принципи та механізми розвитку зовнішньої торгівлі між країнами. Кожна з цих теорій розкриває різні аспекти і фактори, які визначають вигоди від торгівлі, спеціалізації та використання наявних ресурсів. Теорії, такі як меркантилізм, теорія абсолютних і порівняльних переваг, факторна модель Хекшера-Оліна та теорія життєвого циклу продукту, надають різні погляди на взаємозв'язок між країнами та їх зовнішньоекономічною діяльністю.

Таблиця 1.4 – Основні теорії міжнародної торгівлі

Теорія	Автор	Основні положення
Меркантилізм	Томас Ман, Жан Батист Кольбер	Багатство нації визначається кількістю золота та срібла; необхідно підтримувати позитивне сальдо торговельного балансу.
Теорія абсолютних переваг	Адам Сміт	Країни повинні спеціалізуватися на виробництві товарів, які вони можуть виробляти з найменшими витратами.
Теорія порівняльних переваг	Давид Рікардо	Навіть якщо країна не має абсолютних переваг, вона може вигравати від торгівлі, спеціалізуючись на товарах з найменшими альтернативними витратами.
Факторна модель Хекшера-Оліна	Елі Хекшер, Бертил Олін	Країни експортують товари, виробництво яких вимагає інтенсивного використання надлишкових факторів виробництва, і імпортує товари, що потребують дефіцитних ресурсів.
Теорія життєвого циклу продукту	Реймонд Вернон	Нові товари спочатку виробляються та експортуються розвиненими країнами, але з часом виробництво переноситься в країни з дешевшою робочою силою.

Джерело: складено автором на основі [8]

Різні теорії міжнародної торгівлі пояснюють причини та механізми розвитку міжнародних торговельних відносин. Наприклад, класичні теорії (Сміта та Рікардо) обґрунтовують вигоди спеціалізації, тоді як сучасні моделі (Хекшера-Оліна, Вернона) враховують фактори виробництва, інновації та глобальні зміни. У сучасних умовах світова торгівля також керується принципами глобалізації, цифрової економіки та інтеграційних процесів [14].

Отже, можна стверджувати, що поняття міжнародних торговельних відносин є багатограним та включає в себе різні аспекти, такі як товарообіг, послуги, капітал, технології та інші елементи глобальної економіки. Визначення цього поняття залежить від підходу авторів, які надають увагу як економічним, так і соціальним факторам, що впливають на міжнародну торгівлю. Різні теоретичні підходи дозволяють глибше зрозуміти динаміку торговельних відносин між країнами, взаємозв'язок економічних процесів та ефекти глобалізації.

1.2 Роль СОТ у регулюванні міжнародної торгівлі

Світова організація торгівлі (СОТ) є міжнародною організацією, яка регулює правила міжнародної торгівлі між державами-членами. Організація заснована 1 січня 1995 року, будучи продовженням Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГААТ). Світова організація торгівлі має складну багатосторонню структуру, яка контролює та регулює світову торгівлю. Організація, з моменту створення, відіграє роль у формуванні світової торгівлі, спрощує її діяльність та сприяє вирішенню торговельних суперечок. Станом на 2024 рік в СОТ входить 164 країни-члени, які генерують 98% світової торгівлі [15].

Структура СОТ є багаторівневою та включає кілька головних органів, кожен з яких виконує певні функції таблиця 1.5

Таблиця 1.5 – Структура органів СОТ та їх функції

Структурний елемент СОТ	Функції
Міністерська конференція	- Вищий орган СОТ, що визначає стратегічні напрями діяльності. - Ухвалює рішення щодо змін у торговельних угодах. - Контролює роботу всіх інших органів СОТ.
Генеральна рада	- Виконує функції Міністерської конференції між її засіданнями. - Здійснює нагляд за виконанням угод СОТ. - Виконує функції Органу з врегулювання спорів та Органу з огляду торговельної політики.
Орган з врегулювання спорів (ОВС)	- Розглядає торговельні суперечки між членами СОТ. - Призначає групи експертів для розслідування спорів. - Контролює виконання ухвалених рішень і санкцій.
Орган з огляду торговельної політики (ТПО)	- Аналізує торговельну політику країн-членів. - Видає рекомендації щодо вдосконалення торговельної політики. - Сприяє прозорості та передбачуваності міжнародної торгівлі.
Рада з торгівлі товарами	- Контролює виконання угод щодо торгівлі товарами. - Координує роботу комітетів з технічних бар'єрів у торгівлі, митних оцінок, правил походження товарів тощо.
Рада з торгівлі послугами	- Відповідає за реалізацію Генеральної угоди про торгівлю послугами (GATS). - Контролює виконання угод щодо фінансових, телекомунікаційних та інших послуг.
Рада з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (TRIPS)	- Контролює виконання угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. - Вирішує суперечки щодо порушення норм інтелектуальної власності в міжнародній торгівлі.
Секретаріат СОТ	- Підтримує роботу всіх органів СОТ. - Готує аналітичні матеріали та технічні консультації. - Координує переговори між країнами-членами.

Джерело: створено автором на основі [16]

Міністерська конференція – це найвищий орган ухвалення рішень у Світовій організації торгівлі. Даний орган збирається один або два рази на рік для ухвалення рішень щодо змін у торговельних відносинах. Генеральна рада, до якої входять делегації і послы в Женеві, а також, іноді, чиновники, знаходиться на рівні нижче після Міністерської конференції. Рада з торгівлі товарами, Рада з торгівлі послугами, а також TRIPS підпорядковуються Генеральній раді.

Також СОТ включає низку спеціалізованих комітетів, які займаються конкретними аспектами міжнародної торгівлі. Наприклад, Комітет з доступу до ринків аналізує питання тарифного регулювання, Комітет з технічних бар'єрів у

торгівлі розглядає стандартизацію та сертифікацію товарів, а Комітет з питань сільського господарства контролює дотримання правил підтримки аграрного сектору. Крім того, діють окремі ради, що займаються специфічними угодами, такими як Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), Генеральна угода про торгівлю послугами (ГАТС) та Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) [17].

СОТ відіграє роль у регулюванні глобальної торговельної системи та забезпечує стабільність світової економіки. Діяльність даної організації спрямована на створення прозорих, справедливих та передбачуваних умов світової торгівлі між країнами-членами. За допомогою свої функцій, організація забезпечує ефективне функціонування міжнародної торгівлі, сприяє вирішенню суперечок, контролює дотримання світових угод та надає технічну допомогу країнам, що розвиваються. У таблиці 1.6 наведено функції Світової організації торгівлі.

Таблиця 1.6 – Функції Світової організації торгівлі (СОТ)

Функція	Опис	Приклади реалізації
Регулювання міжнародної торгівлі	СОТ створює правові рамки для здійснення міжнародної торгівлі, встановлюючи правила, які мають виконувати країни-члени.	Укладання Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), Генеральної угоди з торгівлі послугами (ГАТС).
Забезпечення виконання угод СОТ	Контроль за дотриманням країнами-членами торговельних угод і правил, а також координація перегляду торговельної політики.	Регулярний огляд національних торговельних політик у рамках Органу з перегляду торговельної політики (ОПТП).
Врегулювання торговельних суперечок	СОТ виступає арбітром у вирішенні суперечок між країнами щодо порушень торговельних угод та правил.	Вирішення спорів між США та ЄС щодо субсидування авіабудівних компаній (Boeing та Airbus).
Лібералізація міжнародної торгівлі	СОТ працює над поступовим зниженням торговельних бар'єрів, таких як мита, квоти та обмеження.	Дохійський раунд переговорів щодо зниження тарифів у країнах, що розвиваються.
Забезпечення прозорості міжнародної торгівлі	Організація проводить моніторинг торговельної політики держав та забезпечує доступ до інформації щодо змін у законодавстві.	Публікація регулярних звітів про зміни у торговельній політиці країн-членів.
Сприяння економічному розвитку та інтеграції	СОТ допомагає країнам, що розвиваються, інтегруватися у світову економіку, надаючи консультації та технічну допомогу.	Програми технічної допомоги для африканських країн у розвитку експортного потенціалу.

Продовження таблиці 1.6

1	2	3
Формування міжнародних торговельних норм та стандартів	СОТ працює над гармонізацією торговельних стандартів, щоб уникнути дискримінації між країнами.	Розробка стандартів безпеки харчових продуктів та спрощення митних процедур.
Контроль за національною торговельною політикою	СОТ аналізує та оцінює зміни в торговельних політиках країн-членів для запобігання порушенням правил СОТ.	Огляд торговельної політики Китаю після його вступу до СОТ у 2001 році.
Організація торговельних переговорів між країнами	СОТ виступає платформою для проведення багатосторонніх торговельних переговорів щодо зміни правил та умов міжнародної торгівлі.	Переговори в межах Уругвайського та Дохійського раундів про зниження тарифів та квот.
Сприяння співробітництву з іншими міжнародними організаціями	СОТ координує свою діяльність з іншими міжнародними економічними організаціями, такими як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд.	Спільні ініціативи СОТ і Світового банку щодо полегшення доступу малих країн до міжнародного ринку.

Джерело: складено автором на основі [18]

Функції СОТ охоплюють різні аспекти міжнародної торгівлі та спрямовані на сприяння стабільному, передбачуваному та вільному торговельному середовищу. Одна з основних функцій організації – розробка та адміністрування міжнародних торговельних угод. СОТ забезпечує виконання принципів багатосторонньої торговельної системи, серед яких недискримінація, сприяння вільній торгівлі через зниження бар'єрів, передбачуваність та прозорість регулювання, а також заохочення чесної конкуренції.

Ще однією функцією СОТ є врегулювання торговельних суперечок між державами-членами. Орган з врегулювання суперечок розглядає претензії країн щодо порушення правил СОТ, проводить консультації, створює арбітражні групи та ухвалює рішення, які є обов'язковими для виконання сторонами конфлікту. Такий механізм сприяє зменшенню конфліктів у міжнародній торгівлі та зміцненню довіри між торговельними партнерами.

Також СОТ відіграє значну роль у моніторингу торговельної політики країн-членів. Організація проводить регулярний огляд торговельних режимів держав, аналізує їх відповідність нормам СОТ та надає рекомендації щодо покращення

регуляторної політики. Ця функція сприяє підвищенню прозорості та усуненню прихованих бар'єрів у торгівлі [19].

Крім того, організація виконує функцію технічної допомоги та навчання для країн, що розвиваються. Вона надає консультації, проводить тренінги та сприяє адаптації національних економік до міжнародних торговельних стандартів. СОТ активно співпрацює з іншими міжнародними організаціями, такими як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд, що дозволяє узгоджувати економічні стратегії на глобальному рівні.

Таким чином, СОТ виконує основну роль у регулюванні міжнародної торгівлі, забезпечуючи узгодженість торговельних норм, врегулювання суперечок, моніторинг політики країн-членів та підтримку економічного розвитку через технічну допомогу. Завдяки своїй складній структурі та широкому спектру функцій організація сприяє збереженню стабільності та передбачуваності в глобальній торговельній системі [16].

Механізми регулювання та вирішення торговельних спорів у рамках Світової організації торгівлі (СОТ) базуються на чітко визначеній інституційній структурі, яка включає кілька рівнів розгляду суперечок між державами-членами. Центральним органом у цьому процесі є Орган з врегулювання спорів (ОВС), який складається з представників усіх країн-членів СОТ. Його основним завданням є забезпечення ефективного функціонування механізму вирішення спорів, контроль за виконанням рішень та ухвалення відповідних заходів у разі їх невиконання. Орган діє на основі спеціальної Угоди про правила та процедури вирішення спорів (DSU), яка встановлює порядок розгляду скарг та передбачає кілька етапів вирішення конфліктів.

Таблиця 1.7 висвітлює основні механізми регулювання та вирішення торговельних спорів у рамках Світової організації торгівлі (СОТ). СОТ забезпечує чітку систему розгляду суперечок між країнами-членами, що ґрунтується на правилах міжнародної торгівлі. Представлені механізми спрямовані на забезпечення прозорості, дотримання угод та ефективного врегулювання конфліктів, що виникають у процесі торговельних відносин.

Таблиця 1.7 - Механізми регулювання та вирішення торговельних спорів у рамках
СОТ

Етап	Механізм регулювання	Опис
Консультації між сторонами	Двосторонні переговори	- Країни-учасники спору намагаються самостійно вирішити проблему шляхом переговорів. - Відводиться 60 днів для досягнення згоди.
Створення Панелі експертів	Формування експертної групи	- Якщо консультації не дали результату, створюється спеціальна Панель експертів. - До її складу входять незалежні фахівці, які оцінюють аргументи сторін.
Розгляд спору Панеллю експертів	Аналіз доказів і підготовка звіту	- Панель вивчає правові та економічні аспекти спору. - Готує звіт із рекомендаціями для сторін.
Апеляційний етап	Апеляційний орган СОТ	- Якщо одна зі сторін не погоджується із висновками Панелі, вона може подати апеляцію. - Апеляційний орган розглядає справу та ухвалює остаточне рішення.
Ухвалення рішення	Виконання рішення ОВС	- Орган з врегулювання спорів (ОВС) ухвалює рішення та зобов'язує країну-учасника виконати його. - Якщо рішення не виконується, можуть застосовуватися санкції.
Контроль за виконанням	Відстеження виконання рішень	- ОВС контролює виконання ухваленого рішення. - У разі невиконання рішення країна-позивач може отримати дозвіл на застосування відповідних заходів у відповідь.

Джерело: розроблено автором на основі [16]

Таблиця 1.7 описує послідовність вирішення торговельних спорів у рамках СОТ, що забезпечує справедливість і прозорість у міжнародній торгівлі. Основним елементом системи врегулювання спорів є групи експертів, які створюються для детального аналізу конкретного випадку. Ці групи складаються з незалежних фахівців, що мають необхідний досвід у сфері міжнародної торгівлі та права. Вони проводять розслідування, аналізують правові аргументи сторін та формулюють рекомендації щодо можливого вирішення конфлікту. Якщо жодна зі сторін не оскаржує висновки групи експертів, їхні рішення затверджуються Органом з врегулювання спорів і стають обов'язковими до виконання.

Якщо ж одна зі сторін не погоджується з висновками групи експертів, вона може звернутися до Апеляційного органу СОТ, який є наступною інстанцією у механізмі

вирішення спорів. Апеляційний орган складається із семи постійних членів, які обираються на чотирирічний термін і мають високий рівень кваліфікації у сфері права та міжнародної торгівлі. Його основне завдання – перегляд правомірності рішень груп експертів на основі норм СОТ та міжнародного торговельного права. Рішення Апеляційного органу є остаточними і підлягають обов'язковому виконанню [20].

Окрім основної структури, особливим елементом механізму врегулювання спорів є система консультацій між державами-членами. До офіційного звернення до ОВС країни мають можливість спробувати вирішити конфлікт шляхом переговорів. Якщо консультації не дають бажаного результату, одна зі сторін має право подати офіційну скаргу та ініціювати процедуру врегулювання спору. Такий підхід дозволяє знизити навантаження на систему СОТ та сприяє більш оперативному вирішенню конфліктів.

Також механізм врегулювання спорів відіграє значну роль у примусовому виконанні рішень та санкційних заходів. Якщо країна-член не виконує рішення СОТ, постраждала сторона може отримати дозвіл на застосування відповідних контрзаходів, таких як введення митних обмежень або інших санкцій. Це забезпечує ефективний механізм примусу до дотримання норм СОТ, що знижує ризики зловживань та порушень міжнародного торговельного законодавства.

Крім того, механізми СОТ сприяють розвитку міжнародного торговельного права. Кожна суперечка, що розглядається в межах СОТ, створює прецеденти та сприяє тлумаченню норм багатосторонніх торговельних угод. Це допомагає країнам краще розуміти свої права та обов'язки, а також сприяє поступовій еволюції міжнародного економічного права.

Таким чином, механізм врегулювання спорів у СОТ є одним із найефективніших інструментів у міжнародній торгівлі. Його структура, що включає Орган з врегулювання спорів, групи експертів, Апеляційний орган та систему консультацій, дозволяє забезпечити справедливий та неупереджений розгляд торговельних конфліктів. Основні функції цього механізму полягають у захисті прав держав-членів,

зміцненні стабільності торговельної системи, примусовому виконанні рішень та розвитку міжнародного торговельного права. Завдяки цим механізмам СОТ відіграє основну роль у регулюванні глобальної економіки та підтримці ефективного функціонування багатосторонньої торговельної системи.

Отже, СОТ відіграє головну роль у регулюванні міжнародної торгівлі, оскільки забезпечує прозорість, стабільність і передбачуваність торговельних відносин між країнами. Вивчення її структури та функцій показує, що організація активно працює над вирішенням спорів між державами, знижує торговельні бар'єри та сприяє економічному розвитку. Механізми, які СОТ пропонує для вирішення конфліктів, допомагають підтримувати справедливі умови торгівлі і сприяють інтеграції країн у глобальну економіку. Особливої уваги заслуговує механізм врегулювання торговельних спорів, який дозволяє уникати ескалації конфліктів між країнами та забезпечує виконання рішень на основі загальноприйнятих норм. Участь у СОТ сприяє інтеграції країн до світової економіки, стимулює модернізацію національних економік, сприяє розширенню доступу до зовнішніх ринків, а також сприяє довгостроковій економічній стабільності та зростанню.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

2.1 Динаміка розвитку міжнародної торгівлі

За останні десятиліття міжнародна торгівля зазнала значних змін, що спричинено цілою низкою економічних, політичних і технологічних факторів. Глобальні обсяги торгівлі товарами та послугами мали виразні спади та зростання, що можна простежити в статистичних даних. Аналіз цих змін дозволяє виявити основні тренди, які визначали розвиток світової торгівлі у період з 2000-х років до сьогодні. Загальний товарний експорт, імпорт і торговельний баланс зображений на рисунку 2.1

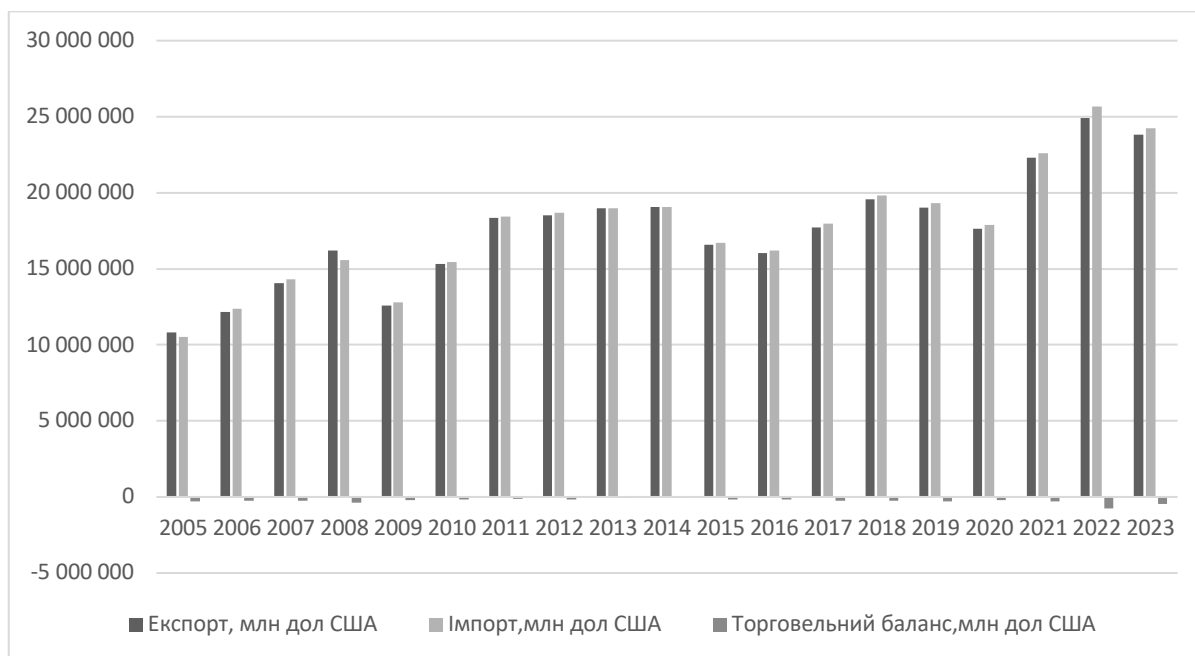

Рисунок 2.1 – Загальний товарний експорт, імпорт і торговельний баланс, 2005–2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [21]

Дані рисунку 2.1 у період з 2005 – 2023 роки демонструє обсяги світового товарного експорту, імпорту та торговельного балансу, які зазнали коливань, які були

зумовлені окремими кризовими явищами, так і глобальними економічними процесами.

За 2005 рік обсяг експорту становив 10,8 трлн дол США, а імпорт – 10,5 трлн дол США. Торговельний баланс був від’ємним – -282 млрд дол США. Починаючи з 2008 року, спостерігався ріст експорту до 16,1 трлн дол США та ріст імпорту до 15,5 трлн дол США. Дані зміни пов’язані із економічним піднесенням, розширенням глобалізації та високими цінами на сировину.

Різкий спад відбувся у 2009 році. Експорт зменшився до 12,6 трлн дол США, а імпорт – до 12,8 трлн дол США. Даний спад пояснюється світовою фінансовою кризою 2008 – 2009 років. Відбулось зменшення попиту, скоротилось виробництво, що призвело до зниження обсягів торгівлі. Значне активізування торгівлі було у 2010 – 2012 роках, коли обсяг торгівлі почав поступово зростати. Відбулось післякризове відновлення економік, насамперед, країн, що розвиваються. У 2012 році експорт зріс до 12,6 трлн дол США, а імпорт – до 18,6 трлн дол США.

За 2015–2016 роки спостерігався спад. Експорт у 2015 році впав до 16,5 трлн дол США, а в 2016 до 16 трлн дол США. Дана рецесія була спричинена нестабільністю на ринках сировини, падіннями цін на нафту, а також впливом торговельних обмежень і сповільненню економіки Китаю. Резерви країни скоротились на 512,6 млрд дол США і сягнули до 3,33 трлн дол США [22].

У 2018–2019 роках обсяги експорту зросли, однак у 2020 році відзначився спадом до 17,6 трлн дол США через глобальну пандемію COVID-19. Локдауни, обмеження на переміщення та порушення логістики вплинули на міжнародну торгівлю з негативної та позитивних сторін.

Стрімке відновлення відбулось у період 2021 року. Експорт зріс до 22,2 трлн дол США, а імпорт – до 22,5 трлн дол США, що пояснюється пом’якшенням карантинних заходів, налагодження логістичних поставок та зростання цін, особливо на енергогосії. У 2023 році спостерігалось зниження. Експорт впав до 23,8 трлн дол США, а імпорт до 24,2 трлн дол США. Даний спад пов’язаний з геополітичною

нестабільністю, зокрема, війна в Україні, яка спричинила порушення у ланцюгів постачання, зростання цін бна біржові товари та інфляція у провідних економіках [23].

Міжнародна торгівля послугами є частиною світової економіки і має вагоме значення для економічного розвитку країн. На відміну від товарів, послуги не мають фізичної форми, але вони генерують значні вигоди та створюють умови для розвитку високотехнологічних галузей. Основними видами послуг з активним експортом та імпортом є транспортні, туристичні та інші комерційні послуги, включаючи фінансові, консультаційні, страхові та інформаційні послуги. Ці зміни в структурі торгівлі та обсягах послуг часто відображають розвиток світової економіки, ступінь цифровізації та вплив зовнішніх факторів, таких як кризи, пандемії або нові міжнародні правила. Детальніше про експорт та імпорт послуг за 2005–2023 роки висвітлено в додатку В, де описано їх обсяг та структуру.

Протягом 2005–2023 років зміни в обсяг світової торгівлі товарами та послугами зазнавали змін зумовленими глобальними економічними кризами та локальними явищами. Зростання у 2005–2008 зумовлене розширенням глобалізаційних процесів, загальним економічним піднесенням та сприятливою кон'юктурою ринків зазнало змін під час світової фінансової кризи 2008-2009 років, яка спричинила зниження попиту, скорочення виробництва та обмеження торгівлі [24]. Післякризове відновлення у період 2010–2012 років, особливо у країн, що розвиваються показало пожвавлення у світовій торгівлі товарами та послугами. Нова хвиля спаду відбулась у 2015–2016 роки, насамперед через падіннями цін на нафту, нестабільність на сировинних ринках та уповільненням економіки Китаю. Пандемія COVID-19 спричинила падіння експорту та імпорту товарів та послуг світової торгівлі, особливо в сфері туристичних і транспортних послуг. Проте у період 2021–2023 роках міжнародна торгівля почала відновлювати свої показники у експорті та імпорті завдяки послабленню карантинних обмежень та зростанню цін на енергоносії, відновились ланцюги постачання та країни адаптувались до нових умов.

Відбулись нововведення зі сторони США, які спричинили нові умови світової торгівлі. Президент США Дональд Трамп заявив, що з 5 квітня 2025 року на весь імпорт до США застосовуватиметься мінімум 10% мито. Великобританія, Аргентина, Австралія, Бразилія та Саудівська Аравія є серед країн, яких це стосується. Однак, починаючи з 9 квітня 2025 року, багато країн зіткнуться зі значно вищими тарифами. Ці тарифи включають 49% на камбоджійську продукцію, 46% на в'єтнамський імпорт і додаткові 34% на товари з Китаю (на додаток до 20% тарифів, оголошених раніше). Товари з ЄС оподатковуватимуть за ставкою 20%. Тарифна ставка була розрахована на основі того, що вона усуне дефіцит торгівлі товарами США з кожною країною [25].

Вплив економічних криз та глобалізаційних процесів на динаміку міжнародної торгівлі є одним із основних аспектів, що визначає зміну обсягів і напрямків глобальної торгівлі товарами та послугами протягом останніх десятиліть. Економічні кризи, як глобальні, так і регіональні, мають суттєвий вплив на структуру і темпи розвитку торгівлі, змінюючи динаміку попиту та пропозиції товарів і послуг у світовій економіці. Однією з основних причин спаду обсягів міжнародної торгівлі є фінансові кризи, коли через нестабільність фінансових ринків і зниження довіри до міжнародних інвестицій зменшується обсяг трансакцій на зовнішніх ринках. Д. Кейнс пояснював економічні кризи через призму психологічних чинників: люди підвищують споживання зі зростанням доходу, проте темпи цього зростання є повільнішими, ніж збільшення доходів [26]. Детальніше про економічні кризи висвітлено в додатку Д, де проаналізовано їх вплив на світову торгівлю товарами та послугами.

Таким чином, економічні кризи та глобалізаційні процеси мають значний вплив на динаміку міжнародної торгівлі, змінюючи обсяги, структуру та напрямки товарообігу між країнами. З одного боку, глобалізація сприяла зростанню торгівлі, з іншого — фінансові та економічні кризи виявилися здатними викликати значні падіння в торгівлі та загострення торговельних відносин. Тому вагомим аспектом для розвитку міжнародної торгівлі є знаходження балансу між інтернаціоналізацією ринків та забезпеченням стабільності економік у разі глобальних кризових явищ [31].

Роблячи висновок, можна стверджувати, що динаміка міжнародної торгівлі в останні десятиліття значно змінюється під впливом глобалізаційних процесів, економічних криз і нових технологій. Тренди в обсягах торгівлі свідчать про збільшення інтеграції між країнами, а також про зростання ролі нових економік. Проте, економічні кризи та глобальні виклики, як-то пандемії чи торговельні війни, продовжують впливати на світову економіку, змінюючи баланс сил у міжнародній торгівлі.

2.2 Аналіз ключових тенденцій міжнародної торгівлі

Міжнародна торгівля змінюється під впливом геополітичних змін, технологічних інновацій та економічних криз. Протягом десятиліття спостерігаються зміни в глобальних торговельних потоках, структурі імпорту та експорту, а також відбувається формування нових торговельних альянсів. В умовах багатьох щовнішніх викликів, наприклад, як технологічний прогрес, пандемії та економічні кризи, актуальності набуває аналіз ключових тенденцій міжнародної торгівлі. Даний аналіз дозволяє дізнатись про основні зміни у міжнародній торгівлі, оцінити їх глобальний вплив на товарообіг, а також сформувані прогнози.

Перша тенденція – зростання ролі країн із новими економіками. Нові економіки суттєво змінили глобальний торговельний баланс, ставши не лише великими експортерами, а й потужними ринками для імпорту. Завдяки економічним реформам, активній участі у глобальній торгівлі та розвитку інфраструктури, ці країни посідають дедалі цінніше місце у світовій економіці та визначають подальший вектор розвитку міжнародної торгівлі.

У додатку Ж представлена таблиця зростання ролі нових економік у міжнародній торгівлі за основними показниками. Описано основні експортні та імпортні товари/сектори, частку в світовій торгівлі за останні 10 років, основні

торговельні партнери та основні фактори зростання для різних країн і регіонів, таких як Китай, США Індія, Бразилія, Мексика, Індонезія, В'єтнам, Туреччина, АСЕАН і Африканський континент.

Зростання ролі нових економік у міжнародній торгівлі є однією з основних тенденцій глобального економічного розвитку. Нові економіки, зокрема країни BRICS (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південна Африка), а також інші країни, що розвиваються, як-от Індонезія, В'єтнам, Мексика та Туреччина, відіграють дедалі значущу роль у світовій торгівлі завдяки швидкому економічному зростанню, розширенню виробничих потужностей та активному залученню до глобальних ринків [33]. Завдяки політиці відкриття ринку, підтримці експортоорієнтованого виробництва та інтеграції в глобальні ланцюги постачання Китай зміг стати головним експортером у світі. Його частка у світовій торгівлі 14,19%, що перевищує частку будь-якої іншої країни, включно з США 8,49% [21]. Частка Китаю у міжнародній торгівлі зросла з 10,31% до 14,19% у 2023 році. Основним експортом країни є електроніка, машини, текстиль і автомобілі, а факторами зростання – інвестиції в технології, розвиток логістики та державна підтримка експорту.

Індія, Мексика, Бразилія, Індонезія, Туреччина та В'єтнам мають позитивну динаміку. Частка Мексики зросла з 1,95% до 2,49%. Це сталось завдяки участі у таких торговельних блоках, як USMCA (колишній NAFTA). Країна є вагомим виробничим центром для автомобільної, електронної та авіаційної промисловості, користуючись своєю близькістю до США, що дозволяє їй активно експортувати продукцію до найбільшого ринку світу [34]. В'єтнам продемонстрував стрімке зростання з 0,47% до 2,49%. Це зумовлено вигідним географічним розташуванням.

Отже, нові економіки суттєво змінили глобальний торговельний баланс, ставши не лише великими експортерами, а й потужними ринками для імпорту. Завдяки економічним реформам, активній участі у глобальній торгівлі та розвитку інфраструктури, ці країни посідають дедалі основне місце у світовій економіці та визначають подальший вектор розвитку міжнародної торгівлі.

Наступною тенденцією є інтеграція у регіональні та глобальні торговельні угоди. У період глобалізаційних процесів, світова економіка залежить від взіємозв'язків між країнами. Участь в об'єднаннях надає можливості доступу до різних ринків, обміну технологіями, залученню інфевстицій, а також посиленню конкурентоспроможності. Такі об'єднання дозволяють розширювати свій експортний потенціал, а також ставати учасниками у формуванні нових правил світової торгівлі (таб. 2.1)

Таблиця 2.1 – Порівняння ВВП основних економічних об'єднань світу та їх частка в глобальній економіці 2014–2024 рр.

Регіон	ВВП у 2014, млрд дол США	ВВП у 2024, млрд дол США	Частка у світовому ВВП у 2024 (%)
Європейський Союз	23,788.2	28,460.1	13,5
BRICS (Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР)	51,742.1	83,313.4	39,5
АСЕАН	10,177.3	15,283.4	7,2
РСЕР (Всеохопне регіональне економічне партнерство)	43,250.0	68,266.9	32,3
СРТПР (Всеохопна та прогресивна угода для Транстихоокеанського партнерства)	17,172.4	21,148.4	10

Джерело: складено автором на основі [35]

Таблиця 2.1 демонструє одну з тенденцій міжнародної торгівлі – зростаючу роль економічної інтеграції та формування глобального економічного ландшафту завдяки формуванню союзів. В таблиці наведено порівняльний аналіз ВВП провідних регіональних економічно-торговельних об'єднань за 2014–2024 роки. Згідно даних, найбільшу часту міжнародного ВВП займає BRICS – 39,5%. Це демонструє зміцнення економічної сили країн, що розвиваються, у світовій системі та лідирування від традиційних центрів – США та ЄС.

Другою є регіональна угода РСЕР, яка налічує країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Її частка у світовому ВВП становить 32,2%. Дане збільшення з 43,25 трлн у 2014 році до 68,266 трлн у 2024 році демонструє

економічний підйом та ефективність інтеграційних процесів регіону. Азійсько-Тихоокеанська угода про вільну торгівлю (RCEP), яка включає 15 країн, сприяє спрощенню торговельних процедур і зниженню тарифів, що відкриває нові можливості для економік, що розвиваються [36]. Одним із головних на світовому ринку був ЄС, але наразі посідає третє місце з часткою 13,5%. Це вказує на стагнацію або зміну фокусу внутрішньої економічної політики на міцність та соціальні аспекти. На прикладі інтеграції ЄС, можна спостерігати високий рівень внутрішньоекономічної координації, сталу та єдину торговельну політику, а також динаміку розвитку зовнішньої торгівлі. У додатку К проаналізовано динаміку розвитку внутрішньоевропейської торгівлі ЄС усіма товарами за 2002–2024 роки.

Третьою тенденцією можна зазначити зростання обсягів міжнародної торгівлі послугами. Торгівля послугами в цілому та торгівля цифровими послугами значно зросла за останні два десятиліття за даними СОТ, світовий експорт комерційних послуг збільшився з 2005 – 2,63 трлн дол США до 7,82 трлн дол США 2023 року [21]. Також відбувся перехід до цифрових та онлайн-торгівельних платформ. Одним з найбільших досягнень у цьому напрямку стало поширення електронної комерції. У той час як раніше підприємства потребували фізичних магазинів або розподільчих центрів для продажу товарів, сьогодні вони можуть здійснювати весь процес продажу, від маркетингу до здійснення платежів, через Інтернет. У додатку Л висвітленорисунок Е.1 із географією продажів через електронну комерцію. Це дозволяє значно знизити витрати на інфраструктуру і підвищити швидкість реагування на зміни в попиті. Для багатьох компаній, особливо в умовах пандемії COVID-19, онлайн-торгівля стала єдиним способом підтримки бізнесу [39].

За даними рисунку Л.1 додатку Л, країни лідери серед продажів через електронну комерцію: Нова Зеландія 60%, Індія 58%, Австралія 65%, Данія 44%, Ірландія 46%, Швеція 40% та Ісландія 42%. Країни Європи: Ірландія, Ісландія, Данія та Швеція мають доступ до швидкісного інтернету, включаючи віддалені регіони. Уряди країн як Індія та Австралія підтримують цифровізацію малого та середнього

бізнесу. В Індії діє програма «Digital India», яка допомогла вивести бізнес в онлайн простір.

Онлайн-платформи стають «творцями ринку». Вони поєднують попит та пропозицію, полегшують взаємодію та транзакції та надають свої послуги в світовому масштабі. Онлайн-платформи трансформували оптову, роздрібну торгівлю, а також транзакції B2B. Поштовхом до розвитку B2B послуг став COVID-19 (рис. 2.2).

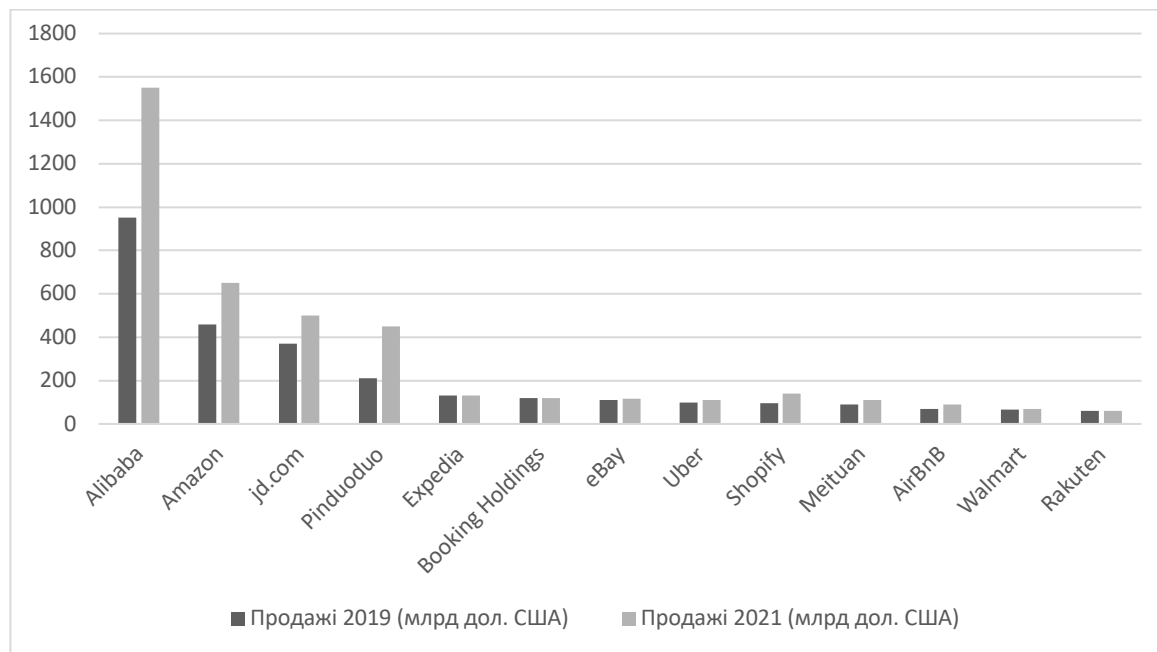

Рисунок 2.2 – Продажі через онлайн-платформи, 2019 та 2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [38]

Найбільшими лідерами є Alibaba (181, 82%) та Amazon (41,3%), які значно збільшили продажі у порівнянні 2019 та 2021 років. Помітні зростання відбулись для Pinduoduo, Meituan, jd.com та Shopify. Це свідчить про зміцнення азійських платформ на світовому ринку продажів.

Цифрові платіжні системи відіграють дедалі значну роль у міжнародній торгівлі, значно полегшуючи фінансові операції між країнами. Згідно з даними за 2024 рік, лідером серед онлайн-платформ все ще залишається PayPal з часткою ринку 45,39% [40]. За ним йдуть Stripe з 17,33% і Shopify Pay Installations з 15,73% [41]. Така структура вказує на зростання довіри до цифрових платіжних рішень. Очікується, що до 2025 року загальна вартість онлайн-платежів у всьому світі сягне 20,37 трильйона

доларів, що підкреслює масштаб електронної комерції для глобального обміну товарами та послугами [42].

Таким чином, перехід до цифрових та онлайн-торгівельних платформ сприяє значному зростанню глобальної торгівлі, знижує бар'єри для входу на ринок і покращує ефективність торговельних процесів. Технології значно спрощують взаємодію між постачальниками, споживачами та державами, водночас створюючи нові можливості для розвитку підприємств на міжнародній арені [43].

Обсяг світового ринку ІТ-послуг у 2023 році становив 1,40 трлн доларів США, у 2024 році він становив 1,50 трлн доларів США, і очікується, що до 2034 року він досягне приблизно 2,98 трлн доларів США, збільшуючись із середньорічним зростанням на 7,1% з 2024 по 2034 рік. У 2023 році розмір ринку ІТ-послуг досяг 520 млрд доларів США. У 2023 році Північна Америка має найбільшу ринкову частку, і, як спостерігається, вона збереже свої позиції на ринку ІТ-послуг протягом прогнозованого періоду часу (рис. 2.3). Кремнієва долина в Каліфорнії та інші гарячі точки технологій, такі як Сіетл і Бостон, сприяли створенню атмосфери підприємництва та фінансування передових технологій. Найкращі таланти залучаються до цього середовища, яке також сприяє співпраці промисловості та академічних кіл. Окрім добре налагодженого бізнесу, ця територія підтримує процвітаючу спільноту стартапів і технічних спеціалістів.

Рисунок 2.3 – Географічна структура ІТ-послуг (%), 2023 р

Джерело: складено автором на основі [44]

Регіонами-лідерами на світовому ринку ІТ-послуг у 2023 році були Північна Америка (37%), Європа (29%) та Азіатсько-Тихоокеанський регіон (24%). Таке лідерство можна пояснити багатьма стратегічними, економічними та технологічними факторами.

Північна Америка, і особливо Сполучені Штати, є світовим центром цифрових інновацій. Саме тут розташовані штаб-квартири технологічних гігантів – Google, Microsoft, Amazon, Meta, Apple, які не лише самі надають ІТ-послуги, а й створюють величезний попит на інженерні, хмарні, кібербезпекові та аналітичні рішення. Розвинена культура стартапів, наявність венчурного капіталу та масштабна цифровізація приватного та державного секторів сприяють домінуванню регіону в ІТ-сфері.

Європа посідає друге місце завдяки своїй стабільній економіці, потужній інфраструктурі та високому рівню цифрової зрілості в країнах-членах ЄС. Особливо активно розвиваються сектори цифрових державних послуг, фінансових технологій, медичних технологій та ІТ-консалтингу. Такі країни, як Німеччина, Франція, Нідерланди та скандинавські країни, інвестують у розвиток хмарних сервісів, кібербезпеку та ІТ-аутсорсинг.

Азіатсько-Тихоокеанський регіон посідає третє місце завдяки значному зростанню ринку в таких країнах, як Індія, Китай, Сінгапур, Південна Корея та Японія. Індія є світовим лідером у сфері ІТ-аутсорсингу з надійною базою висококваліфікованих ІТ-фахівців. Китай активно розвиває хмарні технології, штучний інтелект і електронну комерцію. У регіоні стрімко зростає попит на цифровізацію, що стимулює експорт послуг.

Остання тенденція – наростання обмежень та перебоїв в міжнародній торгівлі. Пандемія COVID-19 була одним з чинників падіння обсягів міжнародної торгівлі. 24 березня 2020 року Генеральний директор Світової організації торгівлі Роберто Азеведо закликав держави-члени негайно інформувати Секретаріат СОТ про всі нові заходи, пов'язані з торгівлею, зокрема програми підтримки економіки, які впроваджуються у відповідь на пандемію COVID-19. Він підкреслив, що зібрана інформація стане основою для забезпечення більшої прозорості торговельної політики країн, а також буде використана для підготовки наступного звіту СОТ про заходи, вжиті з середини жовтня 2019 року до середини травня 2020 року [45]. Він також виступив ініціатором створення спеціалізованої групи експертів при Секретаріаті СОТ, яка займатиметься моніторингом впливу пандемії COVID-19 на світові торгові процеси та світову економіку в цілому. За даними СОТ, у 2020 році всесвітній товарообіг скоротився на 5,3%. Це стало другим великим падінням після часів світової фінансової кризи 2008–2009 років. На рисунку 2.1 та 2.2 можна побачити тенденцію впливу COVID-19 на експорт/імпорт товарів та послуг. Найбільше постраждали транспортні та туристичні послуги. У додатку М зображено вплив пандемії COVID-19 на світовий експорт транспортних та туристичних послуг та комерційних, 2019–2022 рр.

Туристичні послуги у 2020 році скоротились з 1,4 млрд дол США до 568 246 млн дол США. Транспортні послуги зазнали менших втрат, проте зменшили з 1 млрд дол США до 880 328 млн дол США. Інші комерційні послуги, навпаки, збільшили свій обсяг в експорті та імпорті.

До інших комерційних послуг входить: послуги у сфері професійної діяльності консалтингу, ІТ та інформаційні послуги, фінансові послуги, телекомунікаційні послуги та ін. За даними рисунка 2.7 обсяг експорту інших комерційних послуг у межах 2019–2022 років збільшився на 22,85%, а імпорту на 14,81%.

У 2020 років експорт товарів скоротився на 7,16%, а імпорт на 8,65% порівняно з 2019 роком (рис.2.4).

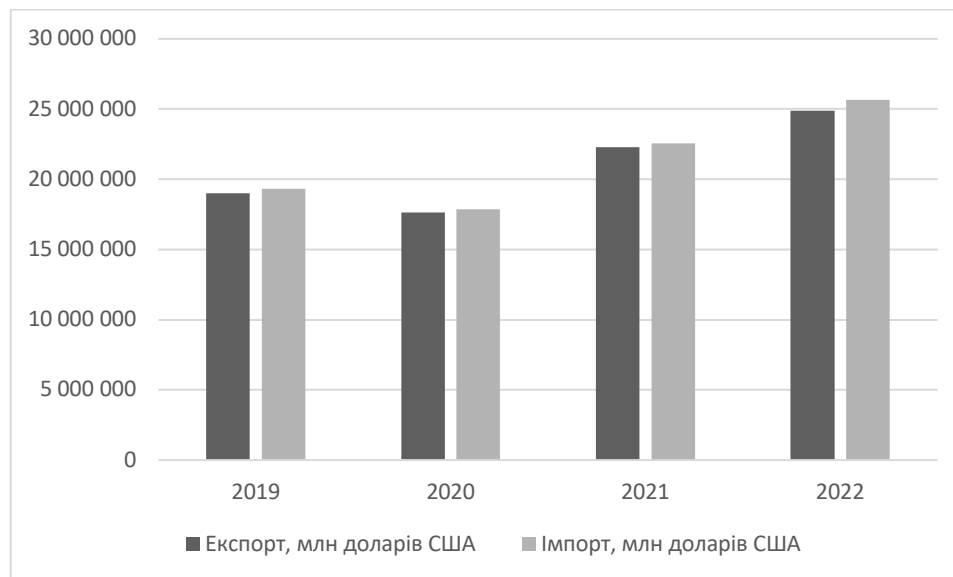

Рисунок 2.4 – Вплив пандемії COVID-19 на динаміку загального товарного експорту та імпорту

Джерело: складено автором на основі [21]

На рисунку 2.4 найменша динаміка загального товарного експорту та імпорту була у 2020 році та становила: експорт 1,76 трлн дол США, а імпорт – 1,78 трлн дол США. Що стосується попиту, то введення обмежень на поїздки обмежило можливості покупок, що призвело до зниження споживчого попиту. Найбільше від пандемії постраждали такі галузі:

- Авіація з 20,9% показник знизився до 3,4%.
- Готелі, ресторани та сфера дозвілля з 14,6% до 3,2%.
- Виробництво енергетичного обладнання та послуг з 12,7% до 1,1%.
- Автомобільна промисловість з 14,3% до 2,2% [46].

Найменше від пандемії постраждали такі галузі:

- Обладнання та витратні матеріали для охорони здоров'я з 1,3% до 0,4%.
- Інвестиційні фонди нерухомості з 1% до 0,4%.
- Фармацевтика з 2% до 0,6%.
- Телекомунікаційне обладнання з 1,9% до 0,4% [46].

Протекціонізм у міжнародній торгівлі — це стратегія використання різноманітних заходів для підтримки та захисту національного виробника від конкуренції з боку імпортової продукції та послуг. Цей підхід реалізується через тарифи, квоти, субсидії та адміністративні обмеження. В умовах активної глобалізації ця політика набуває нових форм і змісту: держави все активніше намагаються захистити основні галузі промисловості, забезпечити економічну та продовольчу безпеку. Водночас надмірне використання протекціоністських інструментів може уповільнити світову економіку та стати причиною міжнародних суперечок [47]. Динаміка протекціонізму:

- 79,2% COVID-19 обмежень залишаються в силі;
- 77 нових обмежувальних заходів із G20 – рекорд з 2012 року;
- обмеження охоплюють 11,8% імпорту G20 з 2009 року (рис. 2.5).

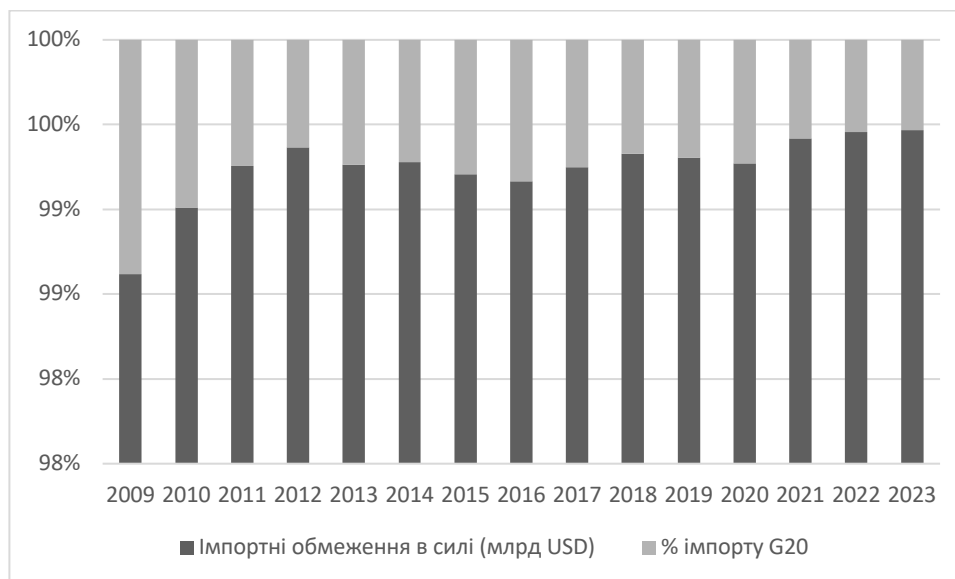

Рисунок – 2.5 Сукупне охоплення торгівлі заходами G20 щодо обмеження імпорту товарів, які діють з 2009 року

Джерело: складено автором на основі [48]

Обмеження імпорту демонструють постійну тенденцію до зростання з лише 0,7 млрд доларів США у 2009 році до понад 2,5 трлн доларів США у 2023 році. Частка імпорту G20, на який поширюються такі обмеження, також зростає з менш ніж 1% у 2009 році до майже 12% у 2023 році. Ця тенденція вказує на поглиблення протекціоністських настроїв у світовій торгівлі, де все більше країн вводять торговельні бар'єри для захисту вітчизняних виробників. Найбільш виражене зростання спостерігалося з 2017 року і пов'язане зі зростанням геополітичної напруженості, пандемією COVID-19, економічною нестабільністю та переходом до більш ізольованих економічних стратегій у багатьох країнах.

За останнє десятиліття світова торгівля зазнала значних трансформацій під впливом низки глобальних факторів, включаючи пандемію COVID-19, зростання геополітичної напруженості та активне впровадження цифрових технологій. Відбувається планомірне зміцнення позицій країн нової економіки, динамічний розвиток електронної комерції та активізація регіональних інтеграційних процесів. Водночас посилюються протекціоністські тенденції, що зумовлює зміну пріоритетів у зовнішньоторговельній політиці багатьох країн. Поєднання цих змін, включаючи модернізацію інфраструктури, реформу ланцюга постачання та цифровізацію торгівлі, формує нову архітектуру міжнародного економічного співробітництва.

2.3 Оцінка впливу новітніх технологій на міжнародну торгівлю

Використання штучного інтелекту (AI) і машинного навчання активно змінює ландшафт міжнародної торгівлі, допомагаючи модернізувати логістичні процеси, персоналізувати взаємодію з клієнтами та автоматизувати бізнес-операції. Відповідно до звіту дослідження McKinsey Global Institute, інтеграція штучного інтелекту в глобальну економіку може створити додаткові переваги в розмірі 13 трлн доларів

США до 2030 року, що становить близько 1,2% щорічного зростання світового ВВП. У міжнародних перевезеннях використання інтелектуальних алгоритмів, які прогнозують попит і оптимізують логістичні маршрути, дозволяє знизити транспортні витрати на 10-15% і скоротити терміни доставки на 25-40%. Згідно з дослідженням Accenture, понад 60% організацій, які впровадили штучний інтелект у свої ланцюжки поставок, відзначили значне підвищення продуктивності та покращення обслуговування клієнтів [49].

Технології штучного інтелекту кардинально змінюють управління ланцюгом поставок, значно покращуючи процеси прогнозування попиту, логістики та управління запасами. Аналізуючи дані з різних джерел, включаючи пристрої Інтернету речей (IoT), системи штучного інтелекту можуть ідентифікувати закономірності в історичних даних, враховувати тенденції ринку та зовнішні фактори для точного прогнозування попиту, оптимізації рівнів запасів і підвищення ефективності виконання замовлень [50].

Впровадження автоматизації також дозволяє значно зменшити людський фактор, що знижує ймовірність помилок і нещасних випадків, що виникають в процесі складних операцій. Наприклад, автоматизовані системи можуть брати на себе виконання монотонної та важкої роботи, що дозволяє співробітникам фокусуватися на більш творчих і стратегічних завданнях.

У додатку Н розглянуто вплив автоматизації та штучного інтелекту на глобальні ланцюги постачання. Описано основні аспекти, такі як прогнозування попиту, оптимізація управління запасами, автоматизація складування, автономні транспортні засоби, ШІ в логістиці, цифрові платформи для управління ланцюгами постачання, інтелектуальне управління ризиками, покращення якості та безпеки продукції, підвищення продуктивності праці, персоналізація клієнтського досвіду, а також глобальна інтеграція та швидкість реагування. Кожен аспект супроводжується прикладами технологій та інструментів, перевагами та викликами. У таблиці 2.2 розглянуто оцінку впливу новітніх технологій на міжнародну торгівлю.

Таблиця 2.2 – Оцінка впливу новітніх технологій на міжнародну торгівлю

Технології та інструменти	Вплив
Алгоритми машинного навчання, аналітика великих даних (big data)	Точніше прогнозування попиту, що зменшує надлишкові запаси та дефіцит товарів
Системи управління запасами (WMS), роботизовані склади, автоматичні стелажі	Зниження витрат на зберігання товарів, точне відстеження товарних запасів.
Автоматизовані склади, роботи-маніпулятори, дрони для інвентаризації	Збільшення швидкості обробки товарів, зменшення людського фактору в складуванні.
Безпілотники, дрони для доставки, автономні вантажівки	Скорочення витрат на логістику, прискорення доставки товарів, зменшення заторів.
AI-системи для планування маршрутів, прогнози для управління затримками	Оптимізація витрат на транспортування, швидка адаптація до змінних умов
Blockchain, SAP, Oracle SCM, платформи IoT	Швидке реагування на ризики, зниження ймовірності порушень в ланцюгах постачання.
Системи візуального контролю якості, моніторинг безпеки через IT-рішення	Підвищення якості продукції, скорочення ризиків порушення стандартів безпеки.
Роботи для виконання завдань на складах, віртуальні асистенти для роботи з клієнтами	Підвищення ефективності праці, зменшення необхідності у великій кількості персоналу.
Рекомендаційні системи, чат-боти для обробки запитів клієнтів	Підвищення задоволення клієнтів, збільшення обсягів продажу через персоналізацію.
IoT, інтелектуальні транспортні системи, автоматизовані митні процеси	Збільшення адаптивності ланцюгів постачання, швидкість в управлінні постачанням товарів.

Джерело: складено автором на основі [51]

Таким чином, автоматизація та штучний інтелект впливають на всі етапи глобальних ланцюгів постачання, від планування виробництва до доставки товарів кінцевим споживачам. Вони сприяють підвищенню ефективності, зниженню витрат і поліпшенню управління ризиками, що, в свою чергу, робить світову торгівлю більш стійкою і адаптивною до змінних умов. Враховуючи швидкий розвиток технологій, можна очікувати, що роль III та автоматизації в майбутньому лише зростатиме, що відкриває нові можливості для оптимізації і розвитку глобальних ланцюгів постачання [51].

Вплив на світову торгівлю також має концентрація виробництва AI-чипів. У 2023 році, за даними Sastry et al., ринок дизайну AI-чипів на 80-95% займала NVIDIA. В той час як, ASML – єдина компанія, яка виробляє обладнання для вироблення чипів

з використанням EUV (екстремальна ультрафіолетова літографія). При цьому 90% світового виробництва з технологічним процесом ≤ 7 нм належить TSMC (Тайвань). Така концентрація підвищує вразливість ланцюгів постачання до загроз, починаючи від контролю за експортом і закінчуючи кіберзагрозами. У додатку П зображена концентрація ланцюжка поставок мікросхем III.

Інтернет речей (IoT) і технологія блокчейн використовуються для інтелектуального відстеження вантажів, перевірки походження товарів і захисту від шахрайства. Наприклад, митниця Дубая представила додаток iDeclare, який дозволяє попередньо декларувати товари на кордоні, і додаток AI Munasiq, який автоматично визначає коди HS на основі фотографії товару. Такі рішення підвищують прозорість, спрощують процедури та зменшують затримки при митному оформленні [52].

Використання технології блокчейн відкриває нові можливості для оптимізації процесів міжнародної торгівлі, забезпечуючи більшу прозорість, безпеку та ефективність транзакцій. За даними Всесвітнього економічного форуму, впровадження технології блокчейн у міжнародній торгівлі може потенційно збільшити світовий ВВП на 5% і збільшити загальну вартість світової торгівлі на 15% протягом наступних десяти років. Приклади включають TradeLens (ініціатива IBM і Maersk) і Global Shipping Business Network, які забезпечують цифрову трансформацію документообігу, контроль руху вантажу в реальному часі та підвищення ефективності логістичних операцій. Аналітики Bain & Company прогнозують, що використання блокчейн-рішень може знизити витрати на міжнародні торговельні транзакції на 15-20% і скоротити час обробки транзакцій майже на 40% [53].

Використання хмарних технологій і платформ програмного забезпечення як послуги (SaaS) все більше сприяє збільшенню доступу до інноваційних рішень у сфері міжнародної торгівлі. Згідно з прогнозами аналітичної компанії Gartner, світовий ринок публічних хмарних сервісів може сягнути 679 млрд у 2025 році, що буде зростанням на 45% порівняно з 2022 роком [54]. Такі хмарні сервіси дозволяють компаніям будь-якого розміру впроваджувати сучасні цифрові рішення без значних

початкових інвестицій. Це особливо для малих і середніх підприємств із країн, що розвиваються. За даними Світового банку, впровадження хмарних технологій може підвищити ефективність таких бізнесів на 15-20% і сприяти зростанню їх експорту на 32% [55].

Також, технології віртуальної реальності (VR) і доповненої реальності (AR) відкривають нові можливості для представлення продукції на зовнішніх ринках. За даними Statista, розмір глобального ринку VR/AR зростає з 53,6 млрд у 2023 році до понад 300 млрд у 2028 році [56]. У сфері міжнародної торгівлі ці технології активно використовуються для створення цифрових виставок, інтерактивних шоу-румів і демонстраційних платформ, що значно знижує витрати на фізичне транспортування товарів і людей на презентації. Прикладом може служити платформа JOOR, яка реалізувала VR-рішення для організації віртуальних модних показів і оптових закупівель. Нині вона налічує понад 12,5 тисяч членів, марок і 300 тисяч роздрібних торговців по всьому світу, щомісячний обсяг продажів становить 1,5 млрд доларів США [57].

У сучасному середовищі цифрової трансформації кібербезпека стає головною для сталого розвитку міжнародної торгівлі. За оцінками аналітиків Cybersecurity Ventures, у 2023 році глобальні економічні втрати від кіберзлочинності сягнуть 8 трлн доларів США, а до 2025 року ця цифра може зрости до 10,5 трлн доларів США [58]. Із зростанням цифрової торгівлі та концентрацією великих обсягів даних у хмарних системах міжнародний бізнес стає все більш уразливим до атак кіберзлочинців. За даними IBM, середні фінансові втрати, пов'язані з витоком даних у міжнародному бізнес-середовищі, становлять приблизно 4,35 млн доларів. Це підкреслює необхідність стратегічних інвестицій у захист цифрової інфраструктури як одну з передумов успішної інтеграції в глобальні бізнес-процеси [59].

Тому можна сказати, що впровадження інноваційних технологій суттєво змінює формат і функціонування міжнародної торгівлі, надає їй нової динаміки, підвищує ефективність і гнучкість. Використовуючи штучний інтелект, автоматизовані системи

та цифрові інструменти, компанії можуть точніше прогнозувати споживчий попит, оптимізувати логістичні маршрути, зменшити операційні витрати та скоротити час виконання замовлень. Використання технологій Інтернету речей (IoT), хмарних сервісів і блокчейн-рішень забезпечує більшу прозорість ланцюгів поставок, знижує ризики зловживань і порушень, сприяє підвищенню рівня координації між усіма учасниками зовнішньоекономічних відносин. Особливу увагу слід приділити цифровій трансформації митного регулювання та активному впровадженню віртуальних платформ для представлення товарів і послуг на світових ринках, що супроводжується зростанням попиту на кіберзахист у зв'язку з поширеною цифровізацією.

Згідно з аналітичними прогнозами, запровадження технологій наступного покоління має потенціал для створення значних економічних ефектів. Таким чином, до 2030 року штучний інтелект здатний генерувати додаткову вартість у розмірі кількох трильйонів доларів, а блокчейн-платформи та хмарні сервіси відкривають нові можливості для малих і середніх підприємств, особливо в країнах, що розвиваються. Висока концентрація виробництва основних компонентів, у тому числі чіпів штучного інтелекту, у вузькому колі країн і корпорацій також підвищує вразливість міжнародних ланцюгів поставок перед зовнішніми викликами – як геополітичними, так і кібернетичними. Таким чином, подальший розвиток технологій у сфері міжнародної торгівлі вимагає гармонійного поєднання інновацій та безпеки, а також стратегічної диверсифікації сировинної бази. У майбутньому основною конкурентною перевагою на глобальному ринку буде здатність країн і підприємств адаптуватися до цифрових змін і ефективно їх впроваджувати.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

3.1 Основні виклики розвитку міжнародних торговельних відносин

У сучасному світі та умов глобальної економічної інтеграції світова торгівля стикається з низкою викликів, які впливають на її ефективність та стабільність. Дані виклики формуються внутрішніми процесами та зовнішніми факторами, які включають ескалацію геополітичних конфліктів, фінансово-економічні кризи, швидкий технологічний розвиток та загострення екологічних проблем. Розуміння природи цих викликів та їх ретельний аналіз є необхідною умовою для формування ефективної торговельної політики та розробки стратегій сталого розвитку міжнародних економічних відносин. Основні сфери викликів, що впливають на міжнародну торгівлю, детально описані в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Основні виклики розвитку міжнародних торговельних відносин

Виклик	Опис
Геополітичні конфлікти та торговельні війни	Погіршення відносин між державами призводить до запровадження митних бар'єрів, економічних санкцій та інших обмежувальних заходів
Економічна нестабільність та боргові кризи	Фінансові проблеми в деяких країнах обмежують їхню здатність брати участь у міжнародній торгівлі.
Порушення глобальних ланцюгів постачання	Збої в логістиці та виробництві, спричинені епідеміями, збройними конфліктами або стихійними лихами.
Технологічні бар'єри та цифровий розрив	Нерівний доступ до технологічних рішень та інфраструктурних ресурсів.

Продовження таблиці 3.1

1	2
Екологічні виклики та зміна клімату	Вплив екологічних проблем на виробництво та транспортування товарів.
Протекціонізм та націоналізм	Заходи, що вживаються для захисту внутрішнього ринку, які створюють обмеження на міжнародну торговельну діяльність.
Регуляторні бар'єри та стандарти	Різниця у вимогах та стандартах між країнами створює перешкоди для міжнародної торгівлі.

Джерело: складено автором на основі [60]

Геополітичні конфлікти та торговельні війни залишаються основними викликами для розвитку міжнародної торгівлі, загострюючись на тлі погіршення відносин між провідними світовими державами. Такі конфлікти, як правило, супроводжуються запровадженням тарифів на імпорту продукцію, застосуванням економічних санкцій як форми торговельних обмежень та обмеженнями прямих іноземних інвестицій. Ці заходи значно скорочують обсяги міжнародної торгівлі та ускладнюють економічну взаємодію між країнами. Яскравим прикладом геополітичного впливу на міжнародну торгівлю є запровадження Європейським Союзом та Сполученими Штатами санкцій проти Російської Федерації у відповідь на її військові дії в Україні, що призвело до значних обмежень в енергетичному та фінансовому секторах. Іншим яскравим прикладом є ескалація торговельної війни між Сполученими Штатами та Китаєм, яка досягла свого піку у 2025 році, завдавши серйозного удару по світовій економіці та дестабілізуючи глобальні ланцюги поставок. З початку другого терміну Дональда Трампа Сполучені Штати поступово підвищували тарифи на китайські товари: на 10% у лютому, ще на 10% у березні, а 2 квітня 2025 року загальний рівень тарифів досяг 54%. 9 квітня тарифи США зросли до 125%, а наступного дня Білий дім підтвердив остаточне підвищення до 145% на весь імпорт з Китаю. Ці дії були частиною політики «взаємних тарифів США», спрямованої на протидію тому, що Трамп назвав «недобросовісною» торговельною практикою Китаю. Китай відповів 4 квітня запровадженням 34-відсоткового тарифу

на всі товари США, а 11 квітня підвищив тариф до 125% [30]. Крім того, уряд Китаю запровадив обмеження на експорт рідкоземельних мінералів, які мають вирішальне значення для функціонування високотехнологічних галузей промисловості, та на імпорт американської сільськогосподарської продукції. Такі заходи спричинили зростання споживчих цін у Сполучених Штатах та серйозні збої в глобальних ланцюгах поставок. Зокрема, Apple оголосила про намір перенести свої основні виробничі потужності iPhone для ринку США з Китаю до Індії до кінця 2026 року, прагнучи пом'якшити вплив високих тарифних бар'єрів. Наисати статистику по інвестиціям скільки інвестицій втекло з китаю за останні роки

Ескалація геополітичної напруженості негативно впливає на інвестиційне середовище, оскільки політична нестабільність знижує апетит інвесторів до регіонів з підвищеним ризиком. Більшість інвесторів прагнуть розмістити свій капітал у стабільних економіках з передбачуваною державною політикою, яка забезпечує захист їхніх фінансових інтересів. Торговельні війни, у свою чергу, стимулюють формування нових економічних альянсів і призводять до реорганізації існуючих ланцюгів поставок. Яскравим прикладом цього є зростаюча конкуренція між Сполученими Штатами та Китаєм у технологічному секторі, яка змусила багато компаній перенести свої виробничі потужності до країн Південно-Східної Азії, зокрема до В'єтнаму та Індонезії. У 2024 році Китай зазнав безпрецедентного припливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ), який досягнув 168 млрд доларів США — найвищого показника з 1990 року. Тим часом фактичний приплив ПІІ у першій половині року знизився на 29,1% до 69,93 млрд доларів США, тоді як загальний приплив ПІІ до країн, що розвиваються, знизився на 2%, що означає, що показники Китаю на 40% нижчі, ніж у 2022 році, порівняно з піковим показником.

Поряд із політичними факторами, економічна нестабільність та боргові кризи є одними з основних перешкод для міжнародної торгівлі. Економічна нестабільність проявляється у вигляді високої інфляції, різких коливань обмінного курсу, високого рівня безробіття та інших несприятливих макроекономічних тенденцій. Фінансові

проблеми, що виникають внаслідок неефективної економічної політики або під впливом зовнішніх потрясінь, суттєво обмежують здатність країни активно брати участь у світовій торгівлі. Країни з найбільшим державним боргом. Наприклад, у 2023 році Шрі-Ланка оголосила дефолт за своїм боргом через нездатність обслуговувати зовнішні боргові зобов'язання, що спричинило різке скорочення імпорту. Економічна нестабільність також знижує купівельну спроможність населення, тобто здатність купувати товари та послуги на основі рівня доходу. Це зменшує внутрішній попит і, в свою чергу, обмежує імпортні можливості країни. Яскравим прикладом є ситуація у Венесуелі, де тривалий період гіперінфляції практично знищив споживчий ринок, спричинивши різке скорочення імпорту та повсюдний дефіцит товарів першої необхідності. Список країн з найвищим співвідношенням державного боргу до ВВП у 2024 році включає: Японію (251,9%), Ліван (понад 350%), Італію (136,3%), Грецію (158,2%), Сінгапур (168,3%), Сполучені Штати (123%), Францію (112%), Китай (116% – прогноз на 2030 рік) та Велику Британію та Канаду (обидві по 100%). Причинами такого високого боргу є глибокі економічні дисбаланси та високі державні витрати, а також наслідки геополітичних криз, економічного спаду та збільшення навантаження на соціальні бюджети. Отже, скорочення імпорту зменшує експортні можливості інших країн, створюючи ланцюгову реакцію у світовій економіці.

Одним із найсерйозніших викликів, з якими стикається міжнародна торгівля, є збої в глобальних ланцюгах поставок, які стали особливо вираженими під час пандемії COVID-19. Ланцюги поставок – це складні мережі підприємств, що займаються виробництвом, транспортуванням та розподілом продукції. Пандемії, збройні конфлікти та стихійні лиха можуть раптово порушити роботу цих мереж, спричиняючи зупинку виробництва та значні труднощі з доставкою товарів кінцевим споживачам. За перші вісім місяців 2020 року обсяг світової морської торгівлі скоротився на 7-9,6%, що еквівалентно втратам у розмірі 206-286 млн тонн вантажів або 225-412 млрд доларів США у грошовому вираженні. Більше того, лише у лютому 2020 року світовий експорт скоротився на 50 мільярдів доларів через призупинення

виробництва в Китаї, центральному вузлі світових ланцюгів поставок. Це ще раз демонструє чутливість міжнародної торгівлі до глобальних криз і підкреслює важливість створення більш стійких і диверсифікованих логістичних мереж.

Залежність країн від імпортової сировини, компонентів та готової продукції створює ризики, що загрожують стабільності міжнародної торгівлі. Наприклад, автомобільний сектор Німеччини залежить від поставок напівпровідників з азійських країн, що робить його вразливим до змін у глобальних виробничих ланцюгах. Компанії реструктуризують маршрути поставок, шукають альтернативні джерела постачання та інвестують у локалізацію виробництва, що тягне за собою додаткові витрати. Спостерігається зростаюча тенденція до «ресурсної незалежності» в промисловості, зокрема у фармацевтичному та енергетичному секторах. Після пандемії COVID-19 Європейський Союз почав активно розширювати виробництво активних фармацевтичних інгредієнтів (APIs) з метою зменшення залежності від поставок з Китаю та Індії [61]. У Сполучених Штатах активний розвиток сланцевого газу значно зменшив енергетичну залежність від країн-членів ОПЕК. Частка імпорту сирої нафти з цього регіону у 2022 році становила лише 7%, тоді як Канада все ще була провідним постачальником з 52%. В рамках ініціативи REPowerEU Європейський Союз виділив понад 110 млрд доларів США на розвиток сектору відновлюваної енергетики, що сприятиме зміцненню енергетичної незалежності регіону. Тим часом Японія оголосила про намір інвестувати 19 млрд доларів у розвиток виробництва водню, прагнучи диверсифікувати джерела енергії та зменшити залежність від імпортних енергоносіїв.

Окрім економічних та політичних факторів, трансформацію світової торгівлі визначають технологічні бар'єри та цифровий розрив. Технологічні бар'єри виникають через брак необхідних технологій або нерівний доступ до цифрових рішень. Розвинена цифрова інфраструктура, включаючи інтернет-з'єднання, центри обробки даних та цифрові платформи, має вирішальне значення для забезпечення участі у світовій економіці. У багатьох африканських країнах обмежене стабільне

проникнення інтернету перешкоджає розвитку електронної комерції. Цифровий розрив, що проявляється в нерівному доступі до технологій, сприяє зростанню дисбалансу між різними економічними системами. Країни з високим рівнем цифрового розвитку, зокрема Сінгапур та Південна Корея, розширюють електронну комерцію та впроваджують цифрові рішення у виробництво, тоді як країни з нерозвинутою інфраструктурою залишаються на узбіччі світових економічних процесів. Відсутність розвитку цифрових технологій ускладнює автоматизацію виробничих процесів, знижує ефективність міжнародної торгівлі та ускладнює прозорість транзакцій [62]. У 2023 році такі країни, як ОАЕ (100%), Катар (100%), Бахрейн (100%), Саудівська Аравія (100%) та Ісландія (99,7%), зафіксували найвищий відсоток користувачів Інтернету, що свідчить про високорозвинену цифрову інфраструктуру та широке охоплення цифровими послугами. Тим часом країни з низьким рівнем проникнення інтернету – Північна Корея (0,1%), Бурунді (6,3%), Ефіопія (7,7%), Еритрея (8,3%) та Малаві (8,2%) – стикаються з глибокою цифровою нерівністю, яка суттєво обмежує їхню участь у сучасній цифровій економіці та міжнародній електронній комерції.

Зміни навколишнього середовища та процеси, пов'язані зі зміною клімату, впливають на міжнародну торгівлю. Зміна клімату стосується довгострокових змін температурних режимів, рівня опадів та інших кліматичних характеристик, спричинених діяльністю людини. Підвищення середньої температури, частіші екстремальні погодні явища, такі як повені чи посухи, а також стихійні лиха – все це фактори, які змінюють маршрути судноплавства, руйнують інфраструктуру та впливають на сільськогосподарське виробництво. У 2023 році Іспанія, найбільший у світі виробник оливкової олії, постраждала від сильної посухи та незвичайної спеки, що призвело до падіння виробництва на 50% порівняно з попереднім роком. В результаті, ціни на оливкову олію зросли на 112% за рік. Тим часом Європейський Союз оголосив, що з 2026 року набуде чинності Механізм коригування вуглецевих викидів на кордоні (СВАМ), згідно з яким імпорт товарів з високим вуглецевим слідом

(включаючи сталь, цемент, добрива, алюміній, водень та електроенергію) підлягатиме спеціальним тарифам. За оцінками, щорічний дохід ЄС від впровадження заходів щодо захисту кордонів від тероризму становитиме від 1,5 до 3,1 млрд євро.

Аналіз ключових викликів, що впливають на міжнародну торгівлю, ілюструє складність та багатовимірність сучасних процесів у світовій економіці [63]. Геополітична напруженість, торговельні обмеження, економічні дисбаланси, перебої в глобальних ланцюгах поставок, технологічні бар'єри, вплив змін навколишнього середовища, зростання протекціонізму та відмінності в регуляторних вимогах – все це створює ризики для функціонування глобальних торговельних систем. Прикладами останніх років є ескалація торговельного конфлікту між Сполученими Штатами та Китаєм у 2025 році, а також зростаюче бажання забезпечити ресурсну незалежність у Європейському Союзі, Сполучених Штатах та Японії. Для реагування на ці виклики доцільно розвивати міжнародне співробітництво, впроваджувати нові технологічні рішення, модернізувати цифрову інфраструктуру та покращувати екологічні стандарти в торгівлі. Впровадження комплексних заходів сприятиме підвищенню стійкості міжнародної торгівлі в умовах динамічних змін у глобальному середовищі.

3.2 Перспективи розвитку провідних торговельних блоків

У світовій економіці спостерігається тенденція до регіоналізації, що відображається у створенні та розвитку торговельних об'єднань. Інтеграційні структури, включаючи Європейський Союз, Північноамериканську угоду про вільну торгівлю, Асоціацію держав Південно-Східної Азії, Спільний ринок Південної Америки (МЕРКОСУР) та Африканську континентальну зону вільної торгівлі (AfCFTA), є важливими компонентами світової торговельної системи. Майбутній розвиток цих об'єднань залежить від ефективності внутрішніх реформ та їхньої

здатності адаптуватися до змін, що виникають внаслідок геополітичних факторів, технологічних трансформацій, кліматичних викликів та зростаючих вимог принципів сталого розвитку. У таблиці 3.2 наведено основні торговельні блоки світу та їх середньострокові тенденції розвитку.

Таблиця 3.2 – Перспективи розвитку провідних торговельних блоків

Торговельний блок	Країни-учасники	Перспективи розвитку	Сучасні тенденції
USMCA	Канада, Мексика, США	Перепроектування ланцюгів поставок та сприяння низьковуглецевій торгівлі.	Інвестиції в «чисті» технології та відновлення промисловості
RCEP (Всеосяжне регіональне економічне партнерство)	Китай, Японія, Південна Корея, Австралія, країни АСЕАН	Підтримка інтеграційних процесів в Азійському регіоні та зростання впливу Китаю.	Переорієнтація виробничих ланцюгів на Азію, зростання електронної торгівлі
MERCOSUR	Аргентина, Бразилія, Уругва, Парагвай	Огляд торговельної політики та укладення нових угод з Європейським Союзом і Китаєм	Розширення торговельних відносин за межами Південної Америки
АСЕАН	Бруней, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, М'янма, Сінгапур, Таїланд, Філіппіни	Активізація процесів внутрішньої економічної інтеграції, реалізація масштабних інфраструктурних ініціатив та створення комплексного спільного ринку та регіональної виробничої системи для Асоціації держав Південно-Східної Азії	Цифровізація бізнес-процесів, покращення координації між країнами у сфері сталого розвитку та екологічної модернізації, а також підвищення адаптивності логістичних мереж до глобальних викликів
Африканська континентальна зона вільної торгівлі (AfCFTA)	54 країни Африки	Об'єднання місцевих ринків африканських країн та модернізація інфраструктурних систем	Запуск єдиної цифрової платформи для торгівлі та інвестицій у транспорт
ЄС (Європейський Союз)	27 країн Європи	Розвиток внутрішньої інтеграції, впровадження екологічно орієнтованої стратегії та підвищення стратегічної незалежності в енергетичному та технологічному секторах.	REPowerEU, розвиток цифрового ринку, підтримка оборонної промисловості

Джерело: складено автором на основі [64–67];

Угода про вільну торгівлю між Сполученими Штатами, Мексикою та Канадою (USMCA) переживає процес коригування в умовах змін, пов'язаних із порушеннями у світових ланцюгах поставок та переглядом торговельної політики. Після ескалації

торговельного конфлікту між Сполученими Штатами та Китаєм у 2025 році роль регіональної економічної інтеграції як інструменту пом'якшення впливу зовнішніх потрясінь зростає. Північноамериканський регіон поступово формує самодостатню економічну структуру, орієнтовану на спільне виробництво технологічної продукції, включаючи мікročіпи та електромобілі. У березні 2025 року Tesla у співпраці з урядом Канади оголосила про відкриття заводу з виробництва акумуляторів наступного покоління в Квебеку, метою якого є зменшення залежності від поставок з азійських країн. Крім того, тривають проекти з відновлюваної енергетики: у Каліфорнії та Нью-Мексико розпочато будівництво комбінованих сонячних та вітрових електростанцій із системами накопичення енергії, що допоможе підвищити енергетичну незалежність регіону до 2028 року. Однією з ключових угод у рамках USMCA є Угода про цифрову економічну інтеграцію. До початку 2025 року вона стала потужною американською платформою для лідерства та електронних поставок, що об'єднує онлайн-підприємців у Сполучених Штатах, Канаді та Мексиці. Торгівля продукцією для холодильного зберігання зазнала значного зростання, ставши характерною тенденцією в епоху після пандемії. У регіоні розвиваються нові логістичні центри, зокрема об'єкти Amazon у Монреалі та Торонто, які покращують постачання та розподіл товарів. У цьому контексті USMCA створює умови для перегляду підходів до регіональної економічної інтеграції та підтримки формування інноваційних виробничих та торговельних секторів.

Регіональне комплексне економічне партнерство (RCEP), що об'єднує 15 країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону, наразі є найбільшим торговельним блоком у світі за чисельністю населення та ВВП. Основним напрямком розвитку RCEP є оптимізація внутрішньої торгівлі шляхом уніфікації митних процедур та оцифрування торговельних процесів. У 2025 році буде запущено єдиний електронний портал підтвердження походження, що значно скоротить час обробки експортно-імпортних операцій між Китаєм, Японією та Південною Кореєю. Помітним прикладом успішної інтеграції стала реалізація спільного логістичного проекту «Ініціатива розумних

портів» між портами Шанхаю, Осаки та Пусана, який дозволяє автоматизувати обробку вантажів за допомогою технологій штучного інтелекту. Крім того, Регіональне комплексне економічне партнерство (RCEP) активно сприяє співпраці у сфері цифрової торгівлі. У 2025 році Сінгапур, Австралія та Нова Зеландія започаткували ініціативу RCEP Digital Partnership Plus, яка передбачає розробку спільних стандартів для електронної комерції, обробки даних та кібербезпеки. Ця співпраця є особливо значною з огляду на зростаючі вимоги до захисту персональної інформації та необхідність швидкої адаптації бізнесу до цифрової реальності. За даними Африканського банку розвитку, внутрішньорегіональна торгівля в рамках Африканської континентальної зони вільної торгівлі зросте на 15% у 2025 році порівняно з 2024 роком. Ключовими рушійними силами цього зростання є цифровізація митного оформлення та впровадження Панафриканської системи платежів і розрахунків (PAPSS) у січні 2025 року, що дозволить здійснювати платежі в національних валютах без необхідності конвертації їх у долари США чи євро. Практичним прикладом нової системи є співпраця між Ганою та Нігерією, яка знизила транзакційні витрати приблизно на 20%. Паралельно з фінансовою інтеграцією розвивається інфраструктурна складова. У квітні 2025 року було завершено будівництво транскордонної швидкісної автомагістралі Кейптаун-Каїр, що покращило транспортне сполучення між південною та північною Африкою. Очікується, що нова транспортна артерія вдвічі скоротить час, необхідний для перевезення товарів між Південною Африкою та Єгиптом, і стане двигуном економічного зростання в регіоні.

Південний спільний ринок (Меркосур), до якого входять Бразилія, Аргентина, Уругвай та Парагвай, продовжує відігравати значну роль у світовій торговельній системі. У 2025 році держави-члени почали оновлювати свої торговельні угоди, щоб відобразити зміни у світовій економіці. Зокрема, Бразилія та Аргентина ініціювали пропозицію щодо зниження внутрішніх тарифних ставок до 10% у рамках спільного ринку, спрямовану на стимулювання торгівлі товарами з високою доданою вартістю.

Крім того, зараз тривають переговори з Європейським Союзом щодо оновлення торговельної угоди, яка включає положення про взаємне визнання екологічних стандартів та процедур сертифікації. Прикладом розвитку внутрішньої співпраці є спільний проект виробництва електромобілів, запланований на кінець 2025 року, який реалізує бразильська компанія Embraer у співпраці з німецькою компанією Volkswagen. Проект спрямований на впровадження принципів екологічного виробництва в Південній Америці. Окрім заходів економічної інтеграції, МЕРКОСУР працює над розширенням своєї активності на зовнішніх ринках шляхом укладання нових торговельних угод з країнами Азії. У 2025 році було підписано рамкову угоду про співпрацю з Південною Кореєю, яка передбачає взаємне зниження тарифів на сільськогосподарську продукцію та створення механізмів спільного інвестування в галузі сільськогосподарських технологій. В результаті цих заходів МЕРКОСУР трансформується з регіонального економічного об'єднання, орієнтованого на внутрішній ринок, на суб'єкт, що прагне зміцнити свої позиції у світовій економічній системі.

У 2025 році Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) продовжить свій розвиток, зосередившись на цифровізації економічних процесів та забезпеченні сталого зростання. Важливим кроком стало прийняття Стратегії цифрової інтеграції АСЕАН, метою якої є формування єдиного регіонального цифрового ринку до 2030 року. На практиці реалізація цієї стратегії сприяла спрощенню вимог до транскордонної електронної комерції. Зокрема, угода між В'єтнамом і Таїландом про взаємне визнання електронних рахунків-фактур, укладена в лютому 2025 року, скоротила середній час обробки онлайн-замовлень на 30%. Більше того, АСЕАН вживає заходів для підвищення рівня цифрових компетенцій серед держав-членів, що сприятиме глибшій інтеграції у світові економічні процеси. Окрім цифрової трансформації, АСЕАН приділяє особливу увагу розвитку зеленої економіки як рушійної сили економічного зростання. Мета програми «Зелене відновлення» АСЕАН полягає у створенні регіонального фонду вартістю понад 2 млрд доларів до 2025 року

для підтримки проектів сталої енергетики та чистих технологій. Прикладом таких проектів є будівництво вітрової електростанції потужністю 400 МВт в Індонезії, яке реалізується на основі державно-приватного партнерства. Очікується, що об'єкт забезпечить електроенергією понад 300 000 домогосподарств і допоможе зменшити викиди вуглецю в регіоні.

В умовах глобальних геоекономічних змін важливою тенденцією розвитку є посилення взаємодії між торговельними блоками. У 2025 році було розпочато переговорний процес щодо створення механізму інтеграції цифрових ринків між Європейським Союзом та Асоціацією держав Південно-Східної Азії. Угоди планують уніфікувати стандарти захисту персональних даних, що сприятиме розвитку електронної комерції між цими регіонами. Впровадження відповідних заходів включає створення умов, що дозволяють малим і середнім підприємствам розширити свій доступ до міжнародних ринків без значних витрат, пов'язаних з дотриманням різних нормативних та правових вимог.

Внутрішні трансформаційні процеси в Європейському Союзі є важливим аспектом розвитку. У 2025 році буде продовжено реалізацію Ініціативи «Стратегічний компас», яка передбачає посилення оборонної та безпекової складових інтеграційної політики. Цей процес є відповіддю на зростання рівня нестабільності у світі та спрямований на досягнення стратегічної незалежності Європейського Союзу не лише в економічному вимірі, а й у військовій та політичній сфері. У торговельному контексті ця діяльність йде пліч-о-пліч із диверсифікацією постачання ключових ресурсів, таких як рідкісноземельні метали, які є необхідними для виробництва технологічної продукції. Прикладом практичної реалізації таких дій є угода між Європейським Союзом та Австралією про постачання рідкоземельних елементів, що набула чинності з березня 2025 року, яка значно зменшить залежність європейської економіки від Китаю в цьому стратегічно важливому регіоні. Угода також передбачає інвестиції ЄС у розвиток гірничодобувного потенціалу Австралії та створення спільних дослідницьких центрів зелених корисних копалин.

Поглиблення співпраці між регіональними об'єднаннями є одним із факторів, що зумовлюють зміни у структурі світових торговельних потоків. Прикладом таких процесів є ініціатива щодо створення Спільної ради Європейського Союзу та Меркосур, започаткована у квітні 2025 року. Головним завданням цієї структури є координація поставок агропромислової продукції та створення спільних ланцюгів доданої вартості у сфері харчових технологій. Згідно з новими домовленостями, країни Південної Америки отримують безмитний доступ до європейського ринку органічних продуктів харчування, прагнучи модернізувати свої сільськогосподарські сектори відповідно до стандартів якості та сталого розвитку ЄС.

Одна з нових тенденцій у торговельних блоках, що розвиваються, полягає в акценті на підвищенні стійкості до глобальних ризиків, особливо в сферах енергетики та зміни клімату. У 2025 році буде запущено ініціативу Північноамериканського зеленого енергетичного коридору, що є частиною угоди між Сполученими Штатами, Мексикою та Канадою. Мета проєкту — створити інтегровану мережу вітрових та сонячних електростанцій, що з'єднає Техас, північну Мексику та канадську провінцію Альберта. Мета проєкту — підвищення енергетичної безпеки регіону та зменшення викидів вуглекислого газу шляхом заміни традиційних джерел енергії на відновлювані.

Особливістю сучасного розвитку торговельних блоків є створення спільних технологічних платформ. У 2025 році в рамках Регіонального всеохоплюючого економічного партнерства було запущено проєкт «Азіатський цифровий шовковий шлях», метою якого є створення єдиної високошвидкісної цифрової інфраструктури для країн-учасниць. Ключовим елементом цієї ініціативи є прокладання підводного інтернет-кабелю довжиною понад 25 000 кілометрів, який з'єднає Японію, Індонезію, Сінгапур та Австралію. Очікується, що реалізація проєкту зміцнить позиції країн RCEP у таких сферах, як фінансові технології, електронна комерція та обробка великих даних.

У розвитку торговельних блоків зростає інтерес до ролі малих та середніх підприємств. У 2025 році в рамках Африканської континентальної зони вільної торгівлі планується запуснути африканську платформу електронної комерції SMESGoGlobal, яка об'єднає понад 200 000 малих підприємств з усього континенту. Завдяки цій платформі малі підприємства зможуть здійснювати прямі ділові операції один з одним, що допоможе зменшити логістичні та транзакційні витрати. Такий підхід вважається одним із механізмів підтримки інтеграції внутрішнього ринку в регіоні.

Прикладом розвитку інтеграційних процесів є ініціатива «Один ринок, один стандарт» у рамках Асоціації держав Південно-Східної Азії, яка має охопити 80% ключових економічних секторів регіону до 2025 року. Ця програма спрямована на стандартизацію вимог до сертифікації продукції, що сприятиме спрощенню потоку товарів у регіоні та зниженню експортних витрат для місцевих виробників. Наприклад, малайзійські компанії змогли експортувати електронну продукцію до В'єтнаму без необхідності отримання додаткової сертифікації, що дозволило їм скоротити витрати на 15%.

Аналіз перспектив розвитку провідних торговельних блоків свідчить про те, що у 2025 році їхні стратегії будуть переглянуті з точки зору вимог цифрового та проєкологічного розвитку в постпандемічну епоху. Європейський Союз, Угода між Сполученими Штатами, Мексикою та Канадою (USMCA), Регіональне всеохоплююче економічне партнерство (RCEP), Африканська континентальна зона вільної торгівлі (AfCFTA), Південний спільний ринок (MERCOSUR) та Асоціація держав Південно-Східної Азії (ASEAN) – усі вони встановлюють політику, спрямовану на розвиток внутрішніх ринків, цифрову трансформацію, зелену модернізацію та підвищення стратегічної автономії. Водночас, взаємодія між блоками зростає на глобальному рівні, що відкриває нові можливості для формування більш сталої світової економіки.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що міжнародна торгівля наразі є одним із факторів, що визначають економічний розвиток у світі. Її роль полягає в забезпеченні ефективного використання ресурсів, стимулюванні економічного зростання, стимулюванні інновацій та інтеграції національних економік у світову систему. Однак, сучасний етап розвитку міжнародної торгівлі стикається з низкою складних викликів, що виникають внаслідок політичних, економічних, технологічних та екологічних факторів.

На основі теоретичного аналізу було встановлено, що міжнародні торговельні відносини являють собою складну систему економічних взаємодій між країнами, що включає обмін товарами, послугами, капіталом, технологіями та знаннями. Це не лише сприяє глобальному економічному зростанню, але й посилює взаємозв'язок країн у світовій економіці. Популяризація наукового підходу дозволила визначити основні функції торгівлі: перерозподіл ресурсів, зміцнення зовнішньоекономічних позицій країн та підтримка інноваційного розвитку. Аналіз ключових показників, таких як обсяги експорту та імпорту, торговельний баланс та індекс світової торгівлі, дозволяє об'єктивно оцінити ефективність участі окремих країн на світових ринках. Якісні фактори – політична стабільність, інституційний потенціал та регуляторне середовище – допомагають краще зрозуміти міжнародну економічну ситуацію. У цьому контексті важливою є роль теорії міжнародної торгівлі – від концепції абсолютної переваги до сучасних моделей життєвого циклу продукту. Таким чином, міжнародна торгівля — це не лише сфера кількісного аналізу, а й динамічна система, що формується під впливом глобалізації, інновацій та політичних змін.

Дослідження показало, що Світова організація торгівлі є ключовим інституційним механізмом, що регулює торговельні операції на глобальному рівні. СОТ забезпечує функціонування багатосторонньої системи правил і процедур,

спрямованих на лібералізацію торгівлі, усунення дискримінаційних бар'єрів, захист інтелектуальної власності та гармонізацію стандартів. Через структуру, що включає Конференцію міністрів, Генеральну раду та спеціалізовані комітети, організація керує міжнародною торгівлею на основі принципів прозорості, взаємності та недискримінації. Важливою також є роль СОТ у вирішенні спорів та формуванні практики міжнародного економічного права. Особлива увага приділяється підтримці країн з низьким рівнем розвитку шляхом надання технічної допомоги. Таким чином, СОТ працює над забезпеченням стабільності та рівного доступу до ринків, а також над сприянням сталому розвитку світової торговельної системи.

Ретроспективний аналіз міжнародної торгівлі з 2005 по 2023 рік виявляє циклічну динаміку обсягів експорту та імпорту, що виникає внаслідок фінансових криз, пандемій та геополітичних потрясінь. У 2005–2008 роках спостерігалось активне зростання: експорт збільшився з 1,08 трлн доларів до 1,62 трлн доларів. США, імпорт – від 1,05 до 1,56 трлн. У 2009 році обсяги різко скоротилися через світову фінансову кризу. Після реконструкції 2010-2012 років. (Експорт – 1,85 трлн дол. США, імпорт – 1,87 трлн дол. США) Ще одне зниження відбулося у 2015 та 2016 роках. Найбільшого удару світова торгівля зазнала внаслідок пандемії COVID-19 у 2020 році (експорт на суму 1,76 трлн дол. США), але у 2021-2022 роках. Спостерігалось швидке відновлення (понад 2,5 трлн доларів за обома показниками). У 2023 році торгівля знову скоротилася через геополітичні чинники та інфляцію. Водночас зростає частка послуг у світовому експорті. Таким чином, міжнародна торгівля є циклічною та адаптивною, що вимагає розробки гнучких стратегій економічної політики, які враховують глобальні ризики та нові тенденції.

Сучасна міжнародна торгівля змінюється під впливом технологій, регіональної інтеграції та зростаючої ролі країн, що розвиваються. У 2023 році частка Китаю у світовій торгівлі зросла до 14,19%, перевищивши показник Сполучених Штатів (8,49%). Країни БРІКС разом становлять 39,5% світового ВВП, тоді як частка Регіонального всеохоплюючого економічного партнерства становить 32,3%, що

свідчить про переорієнтацію торгівлі на Азію. Глобальний експорт комерційних послуг зріс з 2,6 трлн доларів, у 2005 році до 7,8 трлн доларів. У 2023 році Австралія, Індія, Нова Зеландія та країни Північної Європи стали лідерами в електронній комерції (40-60% продажів відбулись онлайн). За оцінками, ринок ІТ-послуг досяг 1,5 трильйона доларів 2024 року, а зростання, як очікується, сягне 2,98 трлн доларів до 2034 року. У 2020 році пандемія COVID-19 спричинила скорочення експорту товарів на 7,16% та скорочення туризму більш ніж на 60%. Частка імпорту країн G20, на яку поширюються торговельні бар'єри, досягла 11,8% у 2023 році. Це свідчить про зсув торговельного балансу між відкритістю, цифровізацією та захистом внутрішніх ринків.

Аналіз впливу нових технологій вказує на їхню ключову роль у трансформації міжнародної торгівлі, особливо завдяки автоматизації процесів, впровадженню штучного інтелекту, хмарних обчислювальних рішень та технології блокчейн. За оцінками McKinsey, до 2030 року штучний інтелект може щорічно додавати 1,2% до зростання світового ВВП, а його використання в логістиці може знизити витрати на 10–15% та скоротити терміни доставки на 25–40%. Великі дані, Інтернет речей та технології штучного інтелекту дозволяють точніше прогнозувати попит, тоді як цифрові платформи підвищують прозорість та адаптивність ланцюгів поставок. Блокчейн-рішення можуть знизити транзакційні витрати до 20% та пришвидшити виконання транзакцій приблизно на 40%. Водночас, цифровізація торгівлі підвищує потребу в кібербезпеці: у 2023 році збитки від кіберзлочинності досягнуть 8 трильйонів доларів. В результаті, новітні технології не лише сприяють торгівлі, але й формують нову парадигму міжнародної економіки, в якій швидкість, прозорість, гнучкість та безпека стають фундаментальними цінностями.

Міжнародна торгівля дедалі більше стикається з викликами, які дестабілізують світові економічні відносини. Зростання торговельної напруженості між Сполученими Штатами та Китаєм призвело до широкомасштабних обмежень, скорочення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у Китай на 29,1% у першій половині

2024 року та реструктуризації ланцюгів поставок. Економічна нестабільність та високий державний борг (Японія – 251,9% ВВП, Ліван – понад 350%) обмежують участь окремих країн у торгівлі. У 2020 році глобальні логістичні збитки перевищили 400 млрд доларів. Сполучені Штати активізують свої зусилля для досягнення енергетичної незалежності. Чисельна нерівність зберігається: у 2023 році лише 8,3% населення Еритреї мали доступ до Інтернету, тоді як в Об'єднаних Арабських Еміратах цей показник становив 100%. Зміна клімату, така як 50-відсоткове скорочення виробництва оливкової олії в Іспанії, вже впливає на ринки. У відповідь Європейський Союз запроваджує широкомасштабні антитерористичні заходи. За цих обставин міжнародна торгівля вимагає збалансованої, гнучкої політики та глобальної координації.

У 2025 році провідні торговельні блоки зосередяться на цифровій трансформації, екологічній модернізації та підвищенні стратегічної незалежності. Частка Регіонального всеохоплюючого економічного партнерства у світовому ВВП зросла до 32,3%, тоді як внутрішньоафриканська торгівля через Африканську континентальну зону вільної торгівлі збільшилася на 15%. Згідно з угодою про вільну торгівлю між США, Мексикою та Канадою, у Квебеку розпочато роботу з виробництва акумуляторів та розвитку відновлюваних джерел енергії. Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) скоротила час обробки онлайн-заявок на 30% завдяки цифровим угодам, тоді як МЕРКОСУР посилив співпрацю з Південною Кореєю та Європейським Союзом. Ці блоки демонструють здатність адаптуватися та визначати нову динаміку у світовій торгівлі.

Підсумовуючи результати дослідження, можна побачити, що міжнародна торгівля наразі зазнає значних якісних змін під впливом технологічних трансформацій, геоекономічної нестабільності, екологічних загроз та нерівномірного рівня цифрового розвитку між країнами. Зростаюча роль країн, що розвиваються, швидке зростання сектору послуг, зростання торговельного протекціонізму та збої в глобальних ланцюгах поставок формують нову архітектуру світової торгівлі. Щоб

збалансувати економічну відкритість із захистом національних інтересів, країнам необхідно впроваджувати адаптивну економічну політику, засновану на принципах сталого розвитку, інклюзивності та стратегічного співробітництва на багатосторонньому рівні. У цьому контексті особливої актуальності набуває посилення ролі міжнародних інституцій, таких як СОТ та інші, які можуть забезпечити нормативну координацію, сприяти усуненню бар'єрів та формувати єдині підходи до регулювання торгівлі в умовах цифровізації та кліматичних викликів. Державам також варто приділяти увагу інвестиціям у розвиток логістичної інфраструктури, цифрових платформ, екологічно нейтральних технологій, а також людського капіталу, що дасть змогу ефективно адаптуватися до нових умов функціонування глобального торговельного середовища. Крім того, спостерігається посилення регіоналізації торговельних процесів, що проявляється у зростанні ролі двосторонніх та міжрегіональних угод як альтернативи глобальним домовленостям. Водночас посилення конкуренції за доступ до стратегічних ресурсів та технологій формує нові виклики для глобальної торговельної безпеки. Успішна інтеграція країн у міжнародні торговельні процеси дедалі більше залежить від здатності формувати гнучкі й інноваційні моделі розвитку, які поєднують локальні переваги з глобальними можливостями. З огляду на це, формування справедливої, стійкої та передбачуваної системи міжнародної торгівлі є пріоритетом для економічної політики XXI ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Філіпенко А. С. *Міжнародні економічні відносини: історія, теорія, політика* : підручник. Київ : Либідь, 2019. 960 с.
2. *Міжнародні інтеграційні процеси сучасності* : монографія / [А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, М. А. Дудченко та ін.]. Київ : Знання України, 2004. 304 с.
3. *Міжнародна економіка* : підручник. Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук. Київ : КНЕУ, 2014. 762 с.
4. Ковальчук М. Б. *Ретроспектива світової економічної думки* : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 208 с.
5. Козак Ю. Г., Лук'яненко Д. Г., Макогон Ю. В. та ін. *Міжнародна економіка* : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 672 с.
6. Бугай О. В. Роль регіональних торговельних угод у системі міжнародного економічного співробітництва. О. В. Бугай. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2020. Вип. 146. С. 96–102. URL: <https://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/download/2438/2171/8864> (Дата звернення: 12.02.2025).
7. Братков М. О., Білоцерківський О. Б. Міжнародна торгівля: основні поняття і показники. *Матеріали 26-ї Міжнародної науково-практичної конференції «МікроCAD-2018»*. Харків : НТУ «ХПИ», 2018. С. 101–102. URL: https://www.kpi.kharkov.ua/archive/microcad/2018/S14/microcad18_41.pdf (Дата звернення: 12.02.2025).
8. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С. *Міжнародна економіка: в питаннях та відповідях* : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 228 с.

9. Величко К. Ю., Печенка О. І. Міжнародна торгівля: конспект лекцій для студентів ступеня «бакалавр» економічних спеціальностей, денної та заочної форм навчання. Харків : ХДУХТ, 2018
10. World Bank. Global Competitiveness Index. URL: <https://databank.worldbank.org/metadataglossary/africa-development-indicators/series/GCI.INDEX.XQ> (Дата звернення: 14.02.2025).
11. Openness index URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Openness_index (Дата звернення: 14.02.2025).
12. Achieving Trade Balance: Trade Deficit and Surplus. Examples and Formula. URL: <https://study.com/academy/lesson/achieving-trade-balance-trade-deficit-and-surplus-examples.html> (Дата звернення: 14.02.2025).
13. Terms of trade. Definition and Data. OECD Data. URL: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/terms-of-trade.html> (Дата звернення: 14.02.2025).
14. Meenu Dharshini D., Praveena M. *International Trade and the World Trade Organization: Challenges and Reforms* ResearchGate. 2023. P. 17 URL: https://www.researchgate.net/publication/385705406_INTERNATIONAL_TRADE_AND_THE_WORLD_TRADE_ORGANIZATION_CHALLENGES_AND_REFORMS (Дата звернення: 15.02.2025).
15. Міністерство закордонних справ України. *Світова організація торгівлі (СОТ)*. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/svitova-organizaciya-torgivli-sot> (Дата звернення: 15.02.2025).
16. Найважливіші функції СОТ. URL: <https://investinkyiv.gov.ua/ua/foreign-trade> (Дата звернення: 15.02.2025).
17. Akinsola O. K. World Trade Organization (WTO) Regulations: Understanding the principles and agreements underpinning the global trading system, including dispute resolution mechanisms. ResearchGate. 2024. P. 11 URL: https://www.researchgate.net/publication/381156781_World_Trade_Organization

- [WTO Regulations Understanding the principles and agreements underpinning the global trading system including dispute resolution mechanisms](#) (Дата звернення: 16.02.2025).
18. Міністерство економіки України. Інформація про СОТ. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=94872f60-5734-4e7c-bcee-7873ffb2076d&title=ZagalnaInformatsiiaProSvitovuOrganizatsiiuTorgivli> (Дата звернення: 16.02.2025).
19. Про перегляд торговельних політик країн-членів СОТ у 2023 році. URL: <https://ukrlegprom.org/ua/news/pro-pereglyad-torgovelynyh-polityk-krayin-chleniv-sot-u-2023-r/> (Дата звернення: 20.02.2025).
20. Румянцев А. П., Башинська А. І., Корнілова І. М., Коваленко Ю. В. Міжнародна торгівля : навчальний посібник. Київ : *Центр навчальної літератури*, 2004. 376 с.
21. World Trade Organization. Statistics 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statistics2023_e.htm (Дата звернення: 20.02.2025).
22. Китайська економіка у 2015 році показала найгірше зростання за 25 років LB.ua. 2016. URL: https://lb.ua/economics/2016/01/19/325841_kitayskaya_ekonomika_2015_godu.html (Дата звернення: 25.02.2025).
23. Велика економічна перебудова URL: <https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642> (Дата звернення: 26.02.2025).
24. Alamsyah A., Ramadhani D.P., Mulyani L.S. Rise or fall? Discovering the global world trade network rise and fall under major situationsю. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*. 2023. Vol. 9, Article 100009. URL: [10.1016/j.joitmc.2023.100009](https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2023.100009). (Дата звернення: 27.02.2025).
25. How China's slowdown could hurt the global economy URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cn93e12ryppo> (Дата звернення: 01.03.2025).

26. Ключковська В. О., Ключковський О. В. Економічна теорія Джона М. Кейнса як основа розв'язання макроекономічних проблем розвитку України. *Економіка і організація управління*. 2022. № 4. С. 5 URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2022.4.6> (Дата звернення: 02.03.2025).
27. Hayes A. Dotcom Bubble Definition. Adam Hayes ; reviewed by Erika Rasure, 2024. URL: <https://www.investopedia.com/terms/d/dotcom-bubble.asp> (Дата звернення: 03.03.2025).
28. European Sovereign Debt Crisis: Eurozone Crisis URL: <https://www.investopedia.com/terms/e/european-sovereign-debt-crisis.asp> (Дата звернення: 03.03.2025).
29. COVID-19 Crisis Response. OSCE Parliamentary Assembly. URL: <https://oscepa.org/en/documents/covid-19-crisis-response> (Дата звернення: 03.03.2025).
30. Global trade war: China, US, imports, tariffs URL: <https://www.politico.eu/article/global-trade-war-china-us-imports-tariffs/> (Дата звернення: 03.03.2025).
31. Філіпенко А. С. Функціональна роль міжнародної торгівлі в умовах глобалізації. *Міжнародна економіка*. 2010. № 4/12. С. 65–70.
32. Чуніхіна Т., Корж М., Красношчок В. Міжнародна торгівля в умовах глобальних трансформацій. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. № 2. С. 30. URL: [https://doi.org/10.31617/3.2024\(133\)02](https://doi.org/10.31617/3.2024(133)02) (Дата звернення: 04.03.2025).
33. Addressing Altered Global Dynamics: BRICS to BRICS Plus. URL: <https://www.orfonline.org/expert-speak/global-south-and-multilateral-financial-institutions-where-does-brics-stand> (Дата звернення: 05.03.2025).
34. The Canada-United States-Mexico Agreement (CUSMA). Government of Canada. URL: <https://www.international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/cusma-aceum/index.aspx?lang=eng> (Дата звернення: 05.03.2025).

35. World Economics. Gross Domestic Product (GDP), 2024. URL: <https://www.worlddeconomics.com/Regions/RCEP> (Дата звернення: 06.03.2025).
36. Всебічне регіональне економічне партнерство. RCEP URL: <https://www.dw.com/uk/rcep/t-55618309> (Дата звернення: 06.03.2025).
37. Eurostat. EU27 trade by SITC product group. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc (Дата звернення: 06.03.2025).
38. Handbook on Measuring Digital Trade: Second Edition . International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations, World Trade Organization. Geneva : WTO, 2023. ISBN 978-92-870-7360-0. URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/handbook_digital_trade2023_e.htm (Дата звернення: 07.03.2025).
39. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності. URL: <https://library.if.ua/book/121/8052.html> (Дата звернення: 07.03.2025).
40. ElectroIQ. PayPal Statistics. URL: https://electroiq.com/stats/paypal-statistics/?utm_source=chatgpt.com (Дата звернення: 07.03.2025).
41. Capital One Shopping. Stripe Statistics. URL: https://capitaloneshopping.com/research/stripe-statistics/?utm_source=chatgpt.com (Дата звернення: 07.03.2025).
42. Statista. Digital Payments. Worldwide: Market Insights. URL: <https://www.statista.com/outlook/fmo/payments/worldwide?currency=USD> (Дата звернення: 15.03.2025).
43. Світовий розвиток електронної комерції та фінансових технологій: глобальні тенденції та виклики. Світовий банк. Вашингтон : Світовий банк, 2021. 112 с. – URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2021> (Дата звернення: 15.03.2025).

44. Precedence Research. IT Services Market Size, Share, Trends 2024 to 2033. URL: <https://www.precedenceresearch.com/it-services-market> (Дата звернення: 20.03.2025).
45. World Trade Organization. DG Azevêdo requests WTO members to share information on trade measures related to COVID-19. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news20_e/dgra_24mar20_e.htm (Дата звернення: 17.03.2025).
46. S&P Global Market Intelligence. Industries most and least impacted by COVID-19 from a probability of default perspectiveю 2022. URL: <https://www.spglobal.com/market-intelligence/en/news-insights/research/industries-most-and-least-impacted-by-covid-19-from-a-probability-of-default-perspective-january-2022-update> (Дата звернення: 17.03.2025).
47. Келічавий А. В. Політика протекціонізму як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки країни. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3133> (Дата звернення: 20.03.2025).
48. Luman R., Fechner I. WTO conference faces challenges as big players turn inward ING Think. 2024. URL: <https://think.ing.com/articles/wto-trade-conference-faces-challenges-as-big-players-turn-inward/> (Дата звернення: 25.03.2025).
49. Accenture. The Accenture Technology Vision 2021. URL: <https://www.accenture.com/us-en/insights/technology/technology-trends-2021> (Дата звернення: 02.04.2025).
50. Trading with intelligence: How AI shapes and is shaped by international trade . World Trade Organization. 2024. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trading_with_intelligence_e.pdf (Дата звернення: 02.04.2025).
51. Круковська О., Кондрат О., Стрельченко Н. Інноваційні тенденції у логістиці: від автоматизації до штучного інтелекту. *Дистанційна система зберігання*

наукових

публікацій.

URL:

<https://dspace.ksaeu.kherson.ua/handle/123456789/9788>. (Дата звернення: 03.04.2025).

52. World Trade Organization. Trading with intelligence: How AI shapes and is shaped by international trade. Geneva : WTO, 2024. 118 p. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trading_with_intelligence_e.pdf (Дата звернення: 05.04.2025).
53. Беляєв В. А., Ковальчук О. В. Вплив технології блокчейну на розвиток міжнародної торгівлі. *Науковий вісник НТУУ «КПІ»*. 2018. URL: <https://sb-keip.kpi.ua/article/view/184836> (Дата звернення: 10.04.2025).
54. Шевчук І. О. Економічний аспект використання хмарних технологій у діяльності підприємств. *Економіка і суспільство*. 2021. № 26. С. 89–93. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/689/662/> (Дата звернення: 11.04.2025).
55. Ковальчук О. В. Застосування хмарних технологій для ефективності адміністративних послуг і економічного розвитку України. *ResearchGate*. 2022. С.231. URL: https://www.researchgate.net/publication/364939023_ZASTOSUVANNIA_HMARNIH_TEHNOLOGIJ_DLA_EFEKTIVNOSTI_ADMINISTRATIVNIH_POSLUG_I_EKONOMICNOGO_ROZVITKU_UKRAINI (Дата звернення: 12.04.2025).
56. Statista. Augmented and Virtual Reality (AR/VR) Market Size Worldwide from 2016 to 2028. URL: <https://www.statista.com/statistics/591181/global-augmented-virtual-reality-market-size/> (Дата звернення: 13.04.2025).
57. Платформа JOOR залучила 25 млн доларів на розвиток. 2023. 24 жовтня. URL: <https://trademaster.ua/news/32937> (Дата звернення: 13.04.2025).
58. Cybersecurity Ventures. Cybercrime To Cost The World \$10.5 Trillion Annually By 2025. URL: <https://cybersecurityventures.com/cybercrime-damages-6-trillion-by-2021/> (Дата звернення: 14.04.2025).

59. IBM. Cost of a Data Breach Report 2023 URL: <https://www.ibm.com/reports/data-breach> (Дата звернення: 14.04.2025).
60. World Economic Forum. The Global Risks Report 2025. Geneva : WEF, 2025. 98 p. URL: https://reports.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2025.pdf (Дата звернення: 14.04.2025).
61. European Parliament. Potential measures to facilitate the production of active pharmaceutical ingredients (APIs) in the EU. 2023. 60 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740070/IPOL_STU\(2023\)740070_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740070/IPOL_STU(2023)740070_EN.pdf) (Дата звернення: 14.04.2025).
62. OECD. The OECD Digital Services Trade Restrictiveness Index. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2019/01/the-oecd-digital-services-trade-restrictiveness-index_d2b84368/16ed2d78-en.pdf (Дата звернення: 15.04.2025).
63. Williams B., Behera C., Ok E. International Trade: Examining trade agreements, tariffs, and the effects of globalization on economies. ResearchGate. 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/388315481_International_Trade_Examinin_g_trade_agreements_tariffs_and_the_effects_of_globalization_on_economies (Дата звернення: 17.04.2025).
64. Office of the United States Trade Representative. 2024 Report on the Operation of the USMCA with Respect to Trade in Automotive Goods URL: <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2024/july/ustr-releases-second-biennial-report-operation-usmca-respect-trade-automotive-goods> (Дата звернення: 20.04.2025).
65. World Economic Forum. RCEP Trade Agreement and the Future of Multilateralism. URL: <https://www.weforum.org/stories/2025/03/rcep-how-will-this-trade-agreement-shape-multilateralism> (Дата звернення: 21.04.2025).

66. African Export-Import Bank. African Trade Report 2024: Climate Implications of the AfCFTA Cairo, 2024. URL: <https://www.afreximbank.com/reports/african-trade-report-2024/> (Дата звернення: 22.04.2025).
67. European Commission. EU-Mercosur Agreement. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-andregion/countries-and-regions/mercosur/eu-mercosur-agreement_en (Дата звернення: 23.04.2025).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Огляд зарубіжної літератури

1. **Meenu Dharshini, D. and Praveena, M., International Trade and the World Trade Organization: Challenges and Reforms, ResearchGate. Alliance University. 2023. P. 17**
URL:https://www.researchgate.net/publication/385705406_INTERNATIONAL_TRADE_AND_THE_WORLD_TRADE_ORGANIZATION_CHALLENGES_AND_REFORMS

The article discusses the modern challenges facing the global trading system and evaluates the role of the World Trade Organization (WTO) in promoting free and fair trade. It highlights institutional limitations, the need for reform in dispute resolution mechanisms, and the importance of inclusivity for developing countries. The authors propose policy adjustments to enhance transparency, adaptability, and cooperation among member states. The study is especially relevant in the context of increasing geopolitical tensions and trade fragmentation.

2. **Akinsola, O. K., World Trade Organization (WTO) Regulations: Understanding the Principles and Agreements Underpinning the Global Trading System, Including Dispute Resolution Mechanisms, ResearchGate. 2024. P. 10**
URL:https://www.researchgate.net/publication/381156781_World_Trade_Organization_WTO_Regulations_Understanding_the_principles_and_agreements_underpinning_the_global_trading_system_including_dispute_resolution_mechanisms

This publication provides a detailed overview of the fundamental principles of the World Trade Organization (WTO) and the core agreements that govern international trade. It explores key WTO functions such as trade liberalization, non-discrimination, and transparency, as well as the procedures for resolving disputes between member states. The author emphasizes how these mechanisms contribute to stability in the global economy and discusses contemporary challenges to the multilateral trading system, including rising protectionism and geopolitical frictions.

- 3. Alamsyah, A., Ramadhani, D.P., and Mulyani, L.S., 2023. Rise or fall? Discovering the global world trade network rise and fall under major situations, Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity, Vol. 9, Article 100009.**

URL: <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2023.100009>

This article explores the dynamics of the global trade network under the influence of major international events such as the global financial crisis of 2008 and the COVID-19 pandemic. The authors apply network analysis to measure how trade relationships evolve, highlighting shifts in trade centrality and the vulnerability of interconnected economies. The paper emphasizes how systemic shocks reconfigure trade patterns and underscores the importance of resilient and adaptive economic strategies to withstand global disturbances.

- 4. COVID-19 Crisis Response, OSCE Parliamentary Assembly. 2020. P.7**

URL: <https://oscepa.org/en/documents/covid-19-crisis-response>

This source outlines the measures taken by the OSCE Parliamentary Assembly in response to the global COVID-19 pandemic. It emphasizes the role of international cooperation, institutional resilience, and legislative adaptability during global crises. The document highlights the Assembly's initiatives to support member states through policy guidance, health coordination, and the promotion of democratic principles under emergency conditions. It also reflects on the impact of the pandemic on global economic and trade relations.

- 5. Handbook on Measuring Digital Trade: Second Edition. International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations, World Trade Organization. Geneva: WTO, 2023. ISBN 978-92-870-7360-0.**

URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/handbook_digital_trade2023_e.htm

This handbook offers a comprehensive framework for the statistical measurement of digital trade, aiming to standardize and improve international trade data collection in the digital era. It provides guidance on key concepts, classifications, and methodologies related to digitally ordered and digitally delivered transactions. Designed for policymakers, statisticians, and researchers, the publication supports the development of coherent and comparable data systems across countries, facilitating better understanding and regulation of digital trade flows.

6. IT Services Market Size, Share, Trends 2024 to 2033, Precedence Research.

URL: <https://www.precedenceresearch.com/it-services-market>

This market report provides an in-depth analysis of the global IT services industry, highlighting trends, market segmentation, regional dynamics, and forecasts for the period 2024 to 2033. It covers sectors such as cloud computing, cybersecurity, consulting, and managed services. The study emphasizes the growing role of digital transformation, artificial intelligence, and remote work in shaping demand. Projections indicate that the IT services market will reach approximately \$2.98 trillion by 2034, with a compound annual growth rate (CAGR) of 7.1%.

7. The Global Risks Report 2025, World Economic Forum. Geneva: WEF, 2025. P. 98

URL: https://reports.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2025.pdf

This annual report from the World Economic Forum examines the most pressing global risks facing economies, societies, and industries in 2025. It categorizes risks into economic, environmental, geopolitical, societal, and technological domains. The 2025 edition highlights challenges such as geopolitical fragmentation, climate volatility, cyber insecurity, and supply chain disruptions. It offers strategic insights for policymakers and business leaders to enhance global resilience through cooperative frameworks and forward-looking policies.

8. Potential Measures to Facilitate the Production of Active Pharmaceutical Ingredients (APIs) in the EU, European Parliament. 2023. P.60

URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740070/IPOL_STU\(2023\)740070_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740070/IPOL_STU(2023)740070_EN.pdf)

This study explores policy options to strengthen the production of active pharmaceutical ingredients (APIs) within the European Union. It assesses current dependencies on foreign suppliers, identifies strategic vulnerabilities in the supply chain, and proposes regulatory, financial, and industrial measures to enhance EU pharmaceutical autonomy. The report supports a resilient healthcare sector by promoting regional API manufacturing capacity and ensuring better preparedness for future health crises.

9. Williams, B., Behera, C., and Ok, E., International Trade: Examining Trade Agreements, Tariffs, and the Effects of Globalization on Economies, ResearchGate. 2025. P. 20

URL: https://www.researchgate.net/publication/388315481_International_Trade_Examining_trade_agreements_tariffs_and_the_effects_of_globalization_on_economies

This article investigates the structure and impact of trade agreements and tariff policies within the framework of globalization. It analyzes how trade liberalization affects economic growth, income distribution, and industrial competitiveness across developed and developing nations. The authors highlight both the benefits and adverse effects of globalization, providing empirical evidence from case studies and economic modeling. The publication emphasizes the need for balanced policy approaches to ensure inclusive and sustainable trade outcomes.

10. African Trade Report 2024: Climate Implications of the AfCFTA Implementation, African Export-Import Bank. Cairo, 2024. P.20

URL: <https://www.afreximbank.com/reports/african-trade-report-2024/>

This report by the African Export-Import Bank explores the environmental and economic implications of implementing the African Continental Free Trade Area (AfCFTA). It analyzes how trade liberalization under AfCFTA intersects with climate change objectives, emphasizing opportunities for green industrialization, renewable energy trade, and sustainable value chains. The publication also outlines policy recommendations for aligning intra-African trade growth with environmental sustainability and resilience.

Annotation

Chyshkala O. O. "Modern trends in the international trade relations". Manuscript. Qualifying bachelor's thesis on specialty 292 "International economic relations", 2025.

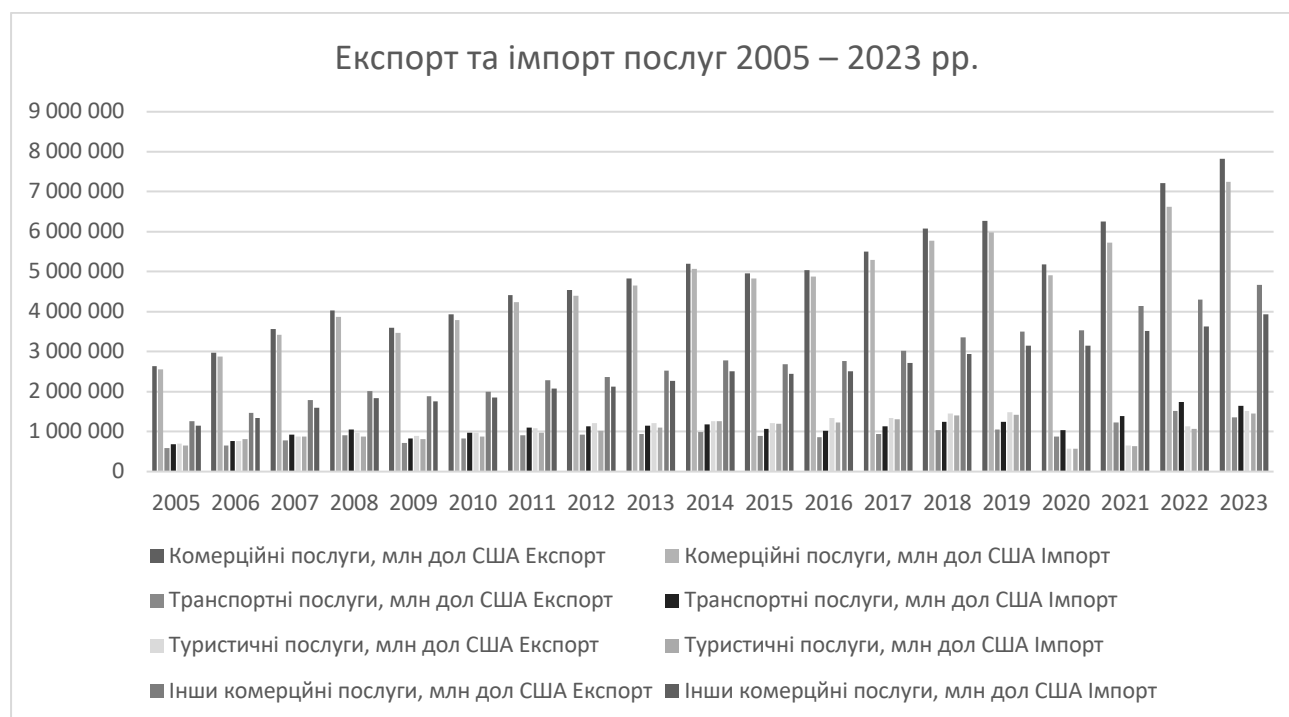
The thesis explores modern trends in the development of international trade relations in the context of global economic transformations. The author investigates the theoretical foundations and evolution of international trade, analyzes current trade flows, and identifies key factors influencing export and import activities. Special attention is given to the institutional framework of international trade, including the role of the World Trade Organization (WTO), regional trade blocs, and trade liberalization agreements.

The paper examines the impact of digitalization, supply chain disruptions, and geopolitical instability on global trade patterns. A separate section is devoted to Ukraine's participation in international trade, its trade policy priorities, and the challenges and opportunities for strengthening its export potential.

Based on the conducted analysis, the author concludes that the effectiveness of international trade relations depends on adaptive strategies, regulatory modernization, and international cooperation. The thesis offers recommendations for enhancing Ukraine's foreign trade performance through innovation, diversification, and alignment with international standards.

Key words: international trade relations, international trade, foreign economic activity, global economy, trade policy, export, import, trade balance, trade liberalization, trade barriers, regional integration, trade blocs, protectionism, WTO (World Trade Organization).

Year: 2025

Рисунок В.1 – Експорт та імпорт послуг 2005 – 2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [21]

На початку 2005 року обсяг експорту послуг становив близько 2,6 трлн дол США, а імпорт 2,5 трлн дол США. У цей період найактивніше розвивались туристичні та транспортні послуги. Ці показники зростали до 2008 року через загальне економічне пожвавлення і досягнули 4 трлн дол США за експортом. Проте, глобальна фінансова криза 2009 року спричинила їх зниження. Експорт туристичних послуг зменшився з 971 760 млн дол США до 894 069 млн дол США у 2009 році. Така ж ситуація відбулась і в транспортному секторі експорт з 913 394 млн дол США знизився до 708 548 млн дол США. Інші комерційні послуги під час Великої рецесії демонстрували стійкість до кризи.

Поступово ситуація почала покращуватись з 2010 року. Усі сектори послуг почали зростати до 2019 року. Експорт туристичних послуг у 2019 році дояг 1,49 трлн дол США, а імпорт – 1,41 трлн дол США. Однак, наступна криза 2020 року – пандемія COVID-19 спричинила спад, особливо у секторі туристичних послуг. Експорт та імпорт знизилися вдвічі: експорт – 568 246 млн дол США, а імпорт – 565

255 млн дол США. Транспортні послуги теж азнали втрат, проте не такі значні. Експорт знизився з 1,04 трлн дол США до 880 328 млн дол США, а імпорт з 1,24 трлн дол США до 1,04 трлн дол США.

Упродовж 2021 – 2023 років послуги різних секторів почали зростати. Так експорт комерційних послуг підвищився з 6,25 млрд дол США до 7,82 млрд дол США, а імпорт з 5,72 до 7,24 млрд дол США. Транспортні послуги по експорту збільшились з 1,23 трлн дол США до 1,35 трлн дол США, а імпорт з 1,39 трлн дол США до 1,65 трлн дол США. Туристичні послуги збільшились з 651,8 млрд дол США до 1,52 трлн дол США, а імпорт з 637,7 млрд дол США до 1,44 трлн дол США. Інші комерційні послуги теж зазнали збільшення, проте незначного. Експорт збільшився з 4,13 трлн дол США до 4,67 трлн дол США, а імпорт з 3,51 трлн дол США до 3,94 трлн дол США. Вони були більш стійкими до криз.

Таблиця Д.1 – Причини та наслідки світових криз 2000–2025рр.

Криза	Причини	Найбільш постадавші країни та галузі	Наслідки
1	2	3	4
2001 – 2003 Dot-com bubble	Надмірне інвестування у компанії ІТ-сфери, які не мали фінансового підґрунтя.	США	Користувачі мережі інвестували масово в інтернет-компанії. Керувались ідеєю створити «нову економіку» на основі віртуальних концепцій, але вони не виправдали покладених на них сподівань.
2008–2009 Глобальна фінансова криза	Унаслідок масових неповернень позик, банки почали виставляти заставну нерухомість на продаж. Це призвело до кризи на ринку нерухомості.	Нерухомість. Масове банкрутство банків. Криза зачепила інші ринки, що кредитувалися та це призвело до зменшення їх продажів.	Відбулась переорієнтація інвестицій, переважно у сировинний та енергетичні сектори. Капітал фінансових ринків розвинених країн почав переміщуватися до економік, що розвиваються.
2010–2012 Криза єврозони	Надмірна заборгованість окремих членів ЄС. Високий дефіцит держ бюджету.	Найбільше: Греція, Іспанія, Португалія та Ірландія та інші країни ЄС.	Повільне економічне відновлення. Політична напруга. Поглиблена інтеграція.
2019–2020 Пандемія COVID-19	Раптове поширення глобальної пандемії спричиноюю вірусом SARS-CoV-2, яка стрімко охопила весь світ.	США, Італія, Іспанія, Франція, Індія, Бразилія, ПАР, Мексика, Таїланд, Індонезія, Мальдіві – найбільше. Також інші країни світу. Галузі: туризм, транспортні послуги, роздрібна торгівля, автомобільна промисловість.	Зупинка економічної активності. Падіння світової торгівлі. Колапс туристичної галузі. Зміна споживчої поведінки.

Продовження таблиці Д.1

1	2	3	4
2025 Торговельна війна	Бажання президента США Дональда Трампа скоротити торговельний дефіцит США, захистити американське виробництво. Бажання переглянути умови світової торгівлі.	Китай, ЄС, Великобританія, Аргентина, Австралія, Бразилія та Саудівська Аравія та інші країни.	Порушення глобальних ланцюгів постачання. Зниження темпів глобального економічного зростання. Погіршення відносин між США та Китаєм, Канадою та Мексикою. Зростання протекціонізму. Страта довіри до міжнародних інституцій.

Джерело: складено автором на основі:[24];[27–30]

Таблиця Ж.1 – Зростання ролі нових економік у міжнародній торгівлі за ключовими показниками

Країна/Регіон	Основні експортні товари/сектори	Частка у світовій торгівлі за 2010 (%)	Частка у світовій торгівлі за 2023 (%)	Основні торговельні партнери	Ключові фактори зростання
Китай	Електроніка, машини, текстиль, автомобілі	10,31%	14,19%	США, ЄС, АСЕАН	Інвестиції в технології, підтримка експорту, розвиток логістики
Індія	ІТ-послуги, фармацевтика, текстиль, агропродукція	1,48%	1,81%	США, ЄС, Китай	Диджиталізація, розвиток інфраструктури, залучення інвестицій
Бразилія	Сільське господарство (кава, соя, м'ясо), гірничодобувна промисловість	1,31%	1,43%	Китай, США, ЄС	Аграрні технології, природні ресурси, державна підтримка експорту
Мексика	Автомобілі, електроніка, сільгосппродукція	1,95%	2,49%	США, Канада, ЄС	Вигідне розташування, участь у USMCA, розвиток виробництва
Індонезія	Вугілля, пальмова олія, текстиль, електроніка	1,03%	1,09%	Китай, Індія, ЄС	Природні ресурси, виробничі потужності, державні реформи
В'єтнам	Текстиль, електроніка, мобільні пристрої	0,47%	1,49%	США, Китай, ЄС	Дешева робоча сила, привабливий інвестклімат, зростання виробництва
Туреччина	Автомобілі, текстиль, сталь, хімія	0,74%	1,07%	ЄС, Близький Схід, Росія	Геостратегічне положення, розвиток промисловості
Африканський континент	Нафта, мінерали, кольорові метали, аграрна продукція	0,60%	0,47%	Китай, ЄС, Індія	Розширення регіональної інтеграції, інвестиції в інфраструктуру, доступ до природних ресурсів

Джерело: розроблено автором на основі [21]; [32]

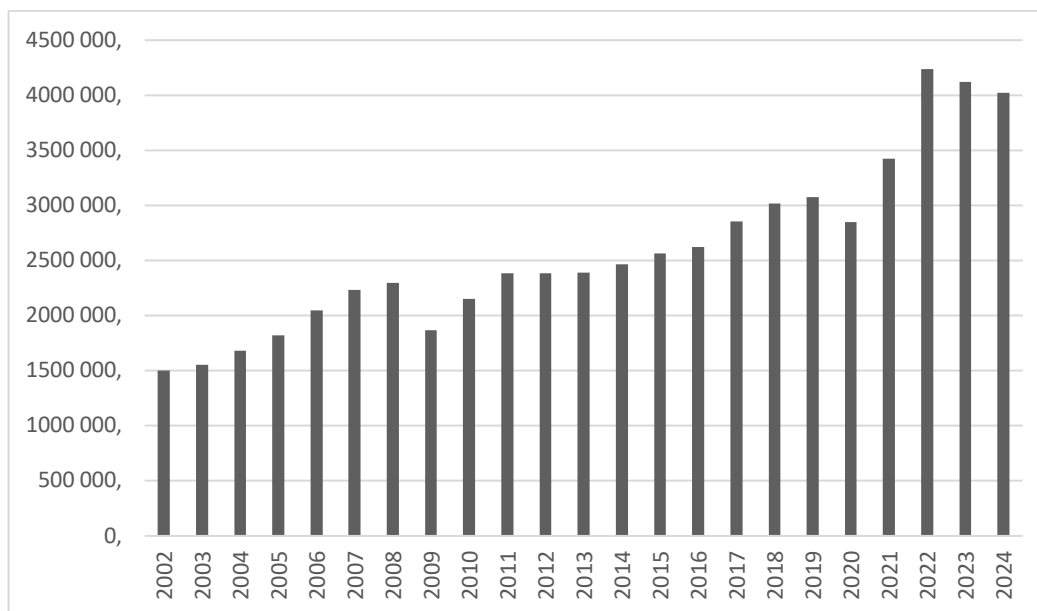

Рисунок К.1 – Динаміка розвитку внутрішньоевропейської торгівлі ЄС усіма товарами, млн євро, 2002–2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [37]

Згідно рисунку Д.1 за 2002 та 2024 роки відбулось дворазове зростання за 22 роки. Обсяг торгівлі товарами за 2002 рік – 1,50 трлн євро, а 2024 – 4,02 трлн євро. Активні зростання торгівлі відбулись з 2005 по 2008 роки та після спаду пандемії COVID-19 у 2020 році. За 2021 рік обсяг торгівлі сягнув 3,34 трлн євро, а 2022 – 4,23 трлн євро. Дані показники демонструють швидке відновлення Європейського Союзу як інтегрованого економічного простору.

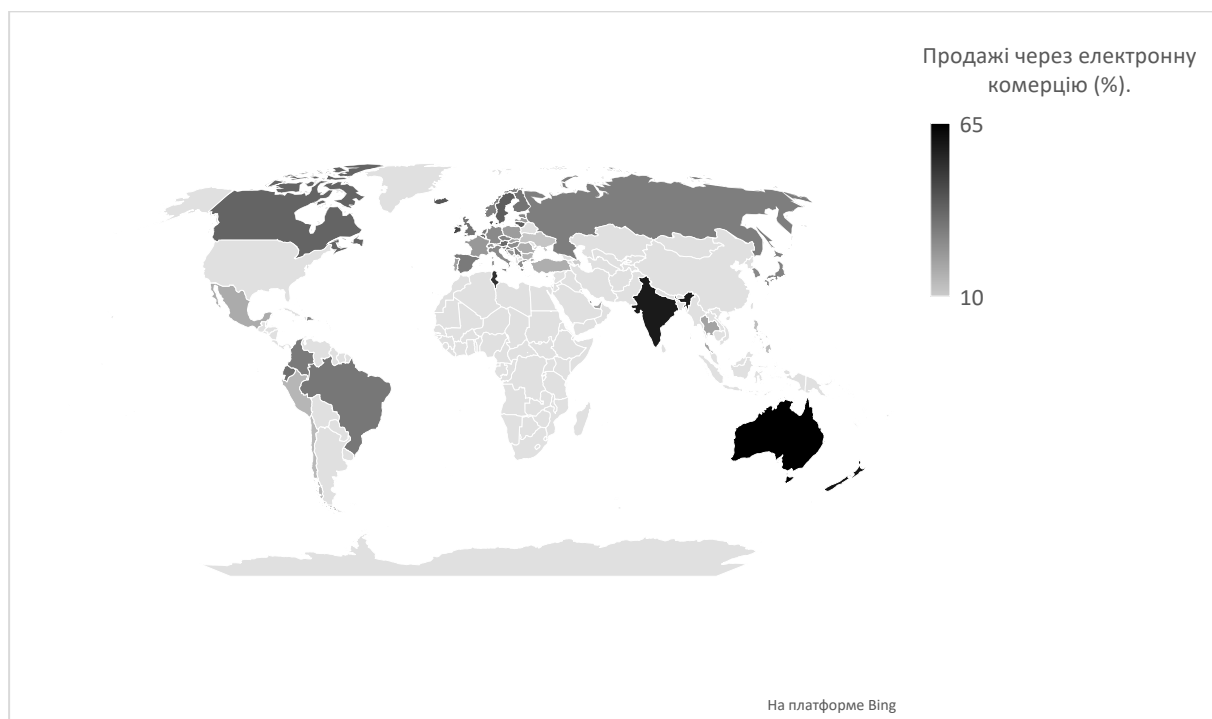

Рисунок Л.1 – Географія продажів через електронну комерцію, 2023 р.

Джерело: складено автором на основі [38]

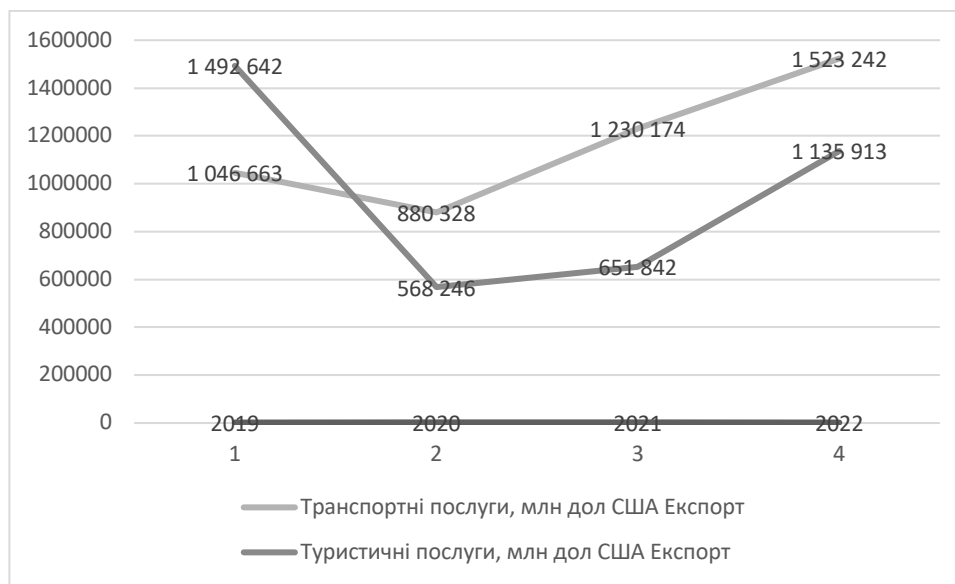

Рисунок М.1 – Вплив пандемії COVID-19 на світовий експорт транспортних та туристичних послуг, 2019–2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [21]

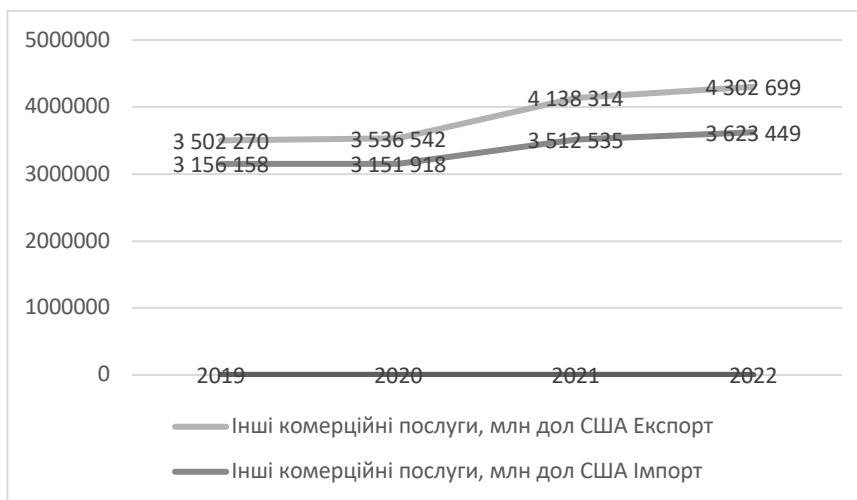

Рисунок М.2 – Вплив пандемії COVID-19 на динаміку експорту та імпорту на інші комерційні послуги, 2019–2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [21]

Таблиця Н.1 – Вплив автоматизації та штучного інтелекту на глобальні ланцюги постачання

Аспект	Опис	Приклади технологій та інструментів	Переваги	Виклики
Прогнозування попиту	Використання штучного інтелекту для аналізу великих даних і прогнозування змін в попиті на товари.	Алгоритми машинного навчання, аналітика великих даних (big data)	Точніше прогнозування попиту, що зменшує надлишкові запаси та дефіцит товарів.	Високі вимоги до даних, можливі помилки прогнозів при недостатній точності.
Оптимізація управління запасами	Автоматизація процесів управління запасами на складах та в логістичних центрах.	Системи управління запасами (WMS), роботизовані склади, автоматичні стелажі	Зниження витрат на зберігання товарів, точне відстеження товарних запасів.	Необхідність великої інвестиції в технології та навчання персоналу.
Автоматизація складування	Використання роботизованих систем для зберігання та обробки товарів на складах.	Автоматизовані склади, роботи-маніпулятори, дрони для інвентаризації	Збільшення швидкості обробки товарів, зменшення людського фактору в складуванні.	Висока вартість впровадження, необхідність обслуговування обладнання.
Автономні транспортні засоби	Використання безпілотних транспортерів і дронів для доставки товарів.	Безпілотники, дрони для доставки, автономні вантажівки	Скорочення витрат на логістику, прискорення доставки товарів, зменшення заторів.	Проблеми з регулюванням безпілотних технологій, потреба в надійних безпекових рішеннях.
Штучний інтелект в логістиці	Використання алгоритмів ШІ для планування логістичних маршрутів та управління ризиками.	AI-системи для планування маршрутів, прогнози для управління затримками	Оптимізація витрат на транспортування, швидка адаптація до змінних умов.	Залежність від складних технологій, що можуть бути не завжди точними в непередбачуваних ситуаціях.
Цифрові платформи для управління ланцюгами постачання	Платформи для інтеграції всіх етапів ланцюга постачання від постачальників до кінцевих споживачів.	Blockchain, SAP, Oracle SCM, платформи IoT	Повна прозорість процесів, зниження витрат та помилок через централізовану платформу.	Потрібно створювати високонадійні мережі для обміну даними між різними учасниками.
Інтелектуальне управління ризиками	Використання ШІ для оцінки та управління ризиками, пов'язаними з постачанням та доставкою товарів.	Прогнозні моделі ШІ, аналіз факторів ризику в реальному часі	Швидке реагування на ризики, зниження ймовірності порушень в ланцюгах постачання.	Висока вартість розробки прогнозних моделей, труднощі в зборі необхідних даних.

Продовження таблиці Н.1

1	2	3	4	5
Покращення якості та безпеки продукції	Використання автоматизованих систем для моніторингу якості товарів та забезпечення безпеки на етапі виробництва та транспортування.	Системи візуального контролю якості, моніторинг безпеки через ІТ-рішення	Підвищення якості продукції, скорочення ризиків порушення стандартів безпеки.	Потенційні проблеми з впровадженням нових технологій в традиційних підприємствах.
Підвищення продуктивності праці	Автоматизація монотонних та трудомістких операцій для підвищення продуктивності.	Роботи для виконання завдань на складах, віртуальні асистенти для роботи з клієнтами	Підвищення ефективності праці, зменшення необхідності у великій кількості персоналу.	Негативний вплив на ринок праці, втрата робочих місць для низькокваліфікованих працівників.
Персоналізація клієнтського досвіду	Використання технологій ІІІ для розробки персоналізованих пропозицій для клієнтів.	Рекомендаційні системи, чат-боти для обробки запитів клієнтів	Підвищення задоволення клієнтів, збільшення обсягів продажу через персоналізацію.	Проблеми з приватністю даних клієнтів, складність в інтеграції в бізнес-процеси.
Глобальна інтеграція та швидкість реагування	Швидке реагування на зміни в умовах глобальної економіки та митної політики через автоматизовані рішення.	ІоТ, інтелектуальні транспортні системи, автоматизовані митні процеси	Збільшення адаптивності ланцюгів постачання, швидкість в управлінні постачанням товарів.	Проблеми з міжнародним регулюванням, необхідність адаптації до різних правових норм.

Джерело: розроблено автором на основі [51]

]

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної роботи антиплагіатною інтернет-системою Strikeplagiarism:

Дата звіту 5/8/2025

Дата редагування ---

Документ прийнятий

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

Сучасні тенденції міжнародних торговельних відносин

Автор

Науковий керівник / Експерт

Чишкала О.О.Вінська О.Й.

підрозділ

кафедра європейської економіки і бізнесу

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

1.12%

1.12%

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

0.00%

0.00%

КП 2

13860

Кількість слів

0.19%

0.19%

КЦ

108386

Кількість символів